

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

Pedagogická fakulta

Katedra primární a preprimární pedagogiky

Kateřina Kociánová

V. ročník – kombinované studium

Obor: učitelství pro 1. stupeň základních škol

UPLATNĚNÍ SPOLUPRÁCE ŠKOLY A RODINY NA 1. STUPNI ZŠ

Diplomová práce

Vedoucí práce: doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph.D.

OLOMOUC 2012

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 8. 6. 2012

.....

vlastnoruční podpis

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji Doc. PaedDr. Miluši Raškové, Ph. D., za odborné vedení práce a poskytování rad k práci, ale i učitelům základních škol, u nichž jsem prováděla výzkum.

OBSAH

ÚVOD.....	5
I. TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 RODINA.....	8
1.1 Vysvětlení pojmu rodina.....	8
1.2 Výchova v rodině.....	10
1.3 Rodičovství.....	13
1.4 Rodičovské role ve vztahu ke škole.....	16
1.5 Shrnutí.....	17
2 KOMUNIKACE.....	19
2.1 Sociální a pedagogická komunikace.....	20
2.2 Efektivní komunikace.....	24
2.3 Shrnutí.....	26
3 ŠKOLA.....	27
3.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání.....	28
3.2 Učitelská profese.....	31
3.3 Spolupráce školy s rodinou.....	33
3.4 Formy spolupráce mezi školou a rodinou.....	35
3.5 Vliv rodiny na vzdělávání dětí ve škole a pedagogické inovace.....	38
3.6 Shrnutí.....	41
II. VÝZKUMNÁ ČÁST.....	42
4 PEDAGOGICKÝ VÝZKUM.....	42
4.1 Výzkumné cíle a metoda výzkumu.....	43
4.2 Charakteristika zkoumaného vzorku.....	44
4.3 Vyhodnocení a interpretace dat dotazníků.....	44
4.3.1 návratnost dotazníků.....	44
4.3.2 Výsledky dotazníků pro učitele.....	45
4.3.3 Výsledky dotazníků pro rodiče.....	61
4.4 Shrnutí výzkumu.....	76
ZÁVĚR.....	78
RESUMÉ.....	80
SUMMARY.....	81
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	82
SEZNAM TABULEK.....	84
SEZNAM GRAFŮ.....	84
SEZNAM PŘÍLOH.....	86

ÚVOD

Důvod, který mě vedl k zamyšlení nad spoluprací školy a rodiny byl prostý. Hlavním impulsem se stala velká zkušenost z mé krátkodobé praxe. Během tří let práce na prvním stupni základní školy jsem měla možnost poznat, jak je komunikace mezi učitelem, rodičem a žákem někdy obtížná, neproduktivní a jednostranná. Bez dobrých vztahů a kooperace mezi rodiči a školou nemůže úspěšně fungovat vzdělávání žáků. Donedávna převládala teorie, že vzdělávací role školy a vzdělávací role rodičů produkují oddělené aktivity. Úkolem školy je vzdělávat a úkolem rodičů je vychovávat. V 80. letech se od tohoto pojetí začalo upouštět. Postupně se prosazoval jiný přístup: *Škola a rodina musí spolu komunikovat a kooperovat.* ¹⁾ Rodiče by měli se školou a učiteli spolupracovat, pomáhat jim při výuce a neměli by být pouze nečinnými pozorovateli toho, jak škola vzdělává jejich děti. Vztahy mezi školou a rodinou ovlivňují názory, postoje veřejnosti a rodičů vůči konkrétní škole nebo vyučujícím, ale také místo, které zaujímá školní vzdělávání v hodnotovém žebříčku rodin, rozdílné výchovné styly uplatňované v rodinách při výchově dětí, náboženské předsudky, sociální vyzrálost rodičů, nedostatek času, velké pracovní vytížení aj. ²⁾

Postoje k vzájemné spolupráci se budou určitě lišit nejen z pohledů učitelů, ale i z pohledů rodičů. Z úst svých kolegyň slýchávám, že většinou rodiče nejsou ochotni k nějaké užší spolupráci se školou. Málokterý rodič vynaloží větší úsilí, snažení a svůj volný čas, aby se zapojil aktivně do činností a akcí pořádaných školou. Občas se můžeme setkat s názorem některých rodičů, že jejich povinností je pouze dohled nad domácí přípravou a plnění domácích úkolů. Tento jejich postoj může do jisté míry ovlivňovat i vlastní zkušenost ze školních let.

V poslední době školství prošlo řadou změn. Od roku 2007 každá škola začala vyučovat podle svého školního vzdělávacího programu. Školní vzdělávací program by měl být určitě pozitivní změnou,

1) PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky*. Vydání 1. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4. s. 170.

2) Tamtéž.

kteřá přinese zkvalitnění přípravy žáků pro jejich další celoživotní vzdělávání a upevní vztahy mezi učiteli, rodiči a žáky. Naše Jubilejní základní škola prezidenta Masaryka, jejímž zřizovatelem je obec Trojanovice, poskytuje základní vzdělávání v 1. – 5. ročníku. Od školního roku 2007/2008 začala v 1. ročníku výuka podle ŠVP „Učíme se pro sebe“.

³⁾ V současné době už probíhá výuka podle tohoto školního vzdělávacího programu ve všech pěti ročnících. Vycházíme z myšlenky A. Einsteina: „Ze školy (pozn. – rozumí se základní školy) by měla vycházet harmonicky rozvinutá osobnost, ne specialista.“ ⁴⁾

Školní vzdělávací program přispívá k rozvoji osobnosti žáka a připravuje ho pro život. Nestačí však pouze vynaložené úsilí a snaha ze strany školy. Ve výchovně-vzdělávacím procesu je důležitá a nenahraditelná spolupráce a souhra školy a rodiny. Pouze za těchto podmínek může být výsledek velice úspěšný a efektivní. Závěry mnoha zahraničních výzkumů dokazují, jak pozitivně mohou přispívat ke školním výkonům dětí dobré partnerské a přátelské vztahy mezi rodinou a školou. „Zapojování rodičů má vliv především na to, co mohou děti ovlivnit vlastním volným úsilím.“ ⁵⁾

Cílem celé diplomové práce bylo přispět ke zkvalitnění spolupráce mezi rodinou a školou v teoretické oblasti a prostřednictvím pedagogického výzkumu zjistit postoje a názory učitelů a rodičů ke škole. Nahlédli jsme do jednotlivých segmentů ve vztahu školy a rodiny. Chtěli jsme objasnit základní pojmy, které jsou širokou veřejností vnímány jako banální a samozřejmé, ale které ve svém důsledku odhalují velmi křehkou strukturu, význam a důležitost v následném propojení. Chtěli jsme také ukázat rodičům, že jejich aktivní zapojení do výuky může velmi přispět k lepším výkonům dítěte. Tomu předchází spousta intenzivní práce a důkladná příprava ze strany učitele, správné motivování dětí i spolupracujících rodičů, vytvoření vhodné atmosféry ve třídě a neustálá komunikace. **Dílčími cíli** bylo: zjistit, jaké formy komunikace využívají

3) Školní vzdělávací program. *Učíme se pro sebe*. Číslo jednací: JZŠ 218-1/2007.

4) *Tamtéž*.

5) RABUŠICOVÁ, Milada, Klára ŠEĐOVÁ, Kateřina TRNKOVÁ a Vlastimil ČIHÁČEK. *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3598-6. s. s29.

pedagogové a rodiče, zjistit, zda pedagogové a rodiče považují komunikaci za důležitou, zjistit, jaké formy spolupráce využívají pedagogové a rodiče, zjistit, jaká je návštěvnost školních akcí rodiči. V praxi jsme se pak zaobírali dalším **dílčím cílem**, kterým byla skutečná spolupráce dětí, rodičů a učitele zapojených do jediného společného projektu.

Diplomová práce je rozdělena do dvou hlavních částí. V úvodní části se zabýváme rodinou a zaměřujeme se na role rodičů ve vztahu ke škole. Hlavním námětem teoretické části je komunikace učitele s rodiči i žáky a hledání možných způsobů uplatnění spolupráce školy a rodiny. Teoretická část představuje východisko pro výzkumné šetření. Druhou linií diplomové práce tvoří část výzkumná, v níž se nejprve věnujeme dotazníkovému šetření mezi učiteli a rodiči. Naším cílem bylo zjistit, jaká je současná situace na škole, tzn., zda učitelé považují komunikaci a spolupráci s rodiči za důležitou a nezbytnou, zda jsou schopni nabídnout rodičům novou formu spolupráce, do jaké míry jsou rodiče spokojeni se školou, o jaký typ spolupráce mají zájem. Ve druhé části se pak zabýváme projektovým vyučováním, do kterého se snažíme aktivně zapojit i rodiče.

Na začátku bylo evidentní, že to bude velmi náročná cesta. Doufala jsem však, že nakonec svou prací inspiroji některé ze svých kolegů a kolegyně a získám přízeň rodičů. Škola má být přece místem, kde žáci získávají nejen nové vědomosti, dovednosti a poznatky, ale kde také rozvíjí svou osobnost, učí se komunikaci a spolupráci. Děti i rodiče by měli mít svou školu rádi a kooperace by měla být efektivní a přínosná.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 RODINA

Rodina existuje hlavně proto, aby lidé mohli pečovat o své děti. Z biologického hlediska je rodina významná pro udržení lidstva. Především však tvoří základní jednotku každé lidské společnosti, propojuje generace. V životě každého člověka se jeho rodina stává první společenskou institucí. Je nenahraditelným prostředím, kde se dítě učí soužití s jinými osobami, získává určitý typ podpory, zde získává první návyky ve svém životě, cítí se bezpečně, učí se své sexuální roli. Pro zdravý duševní a tělesný vývoj dítěte je nejdůležitější dobře fungující rodina. V dnešní době je stálá přítomnost vysoce citově angažovaných rodičů považována za nepostradatelnou podmínku. Rovněž by měla rodina dítěti poskytnout bezpečí domova jako stabilního chráněného prostředí. ⁶⁾

1.1 Vysvětlení pojmu rodina

Kdybychom si položili otázku: „Co je to rodina?“, odpovědi by byly asi různé, ale velmi podobné. Určitě by se shodovaly v tom, že rodina je místo, kde se cítíme bezpečně, kde nacházíme lásku, kde je nám dobře apod. Zdeněk Matějček ⁷⁾ ve své knize uvádí o rodině teorii, podle níž rodina vznikla již v pradávce, a to nejen z přirozeného pudu množení, ale také proto, aby člověk, jako nedokonalý tvor, v této době obstál a mohl své potomstvo chránit, pečovat a vychovávat v intimním společenství muže a ženy a dalších blízkých lidí. Tehdy to byla nutnost a základní podmínka pro přežití a zachování lidské rasy. Můžeme říct, že rodina tvoří jakési emocionální klima, ve kterém se formují mezilidské vztahy, postoje, hodnoty, ale také základy morálky a životního stylu. Ze sociologického hlediska rodina začleňuje jedince do sociální struktury. Rodinu považujeme za nejstarší společenskou instituci, která plní řadu funkcí, například ekonomické, socializační, sexuálně-regulační, reprodukční. Model rodiny je historicky flexibilní a v posledních

6) MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vydání 3. Praha: SLON, 2003. ISBN 80-86429-19-19.

7) MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.

desetiletích se významně proměňuje. Za nejběžnější model rodiny se považuje nukleární rodina, kterou tvoří oba rodiče, děti a nejbližší příbuzní. Dalším typem může být rodina vlastní, úplná, neúplná, nevlastní nebo náhradní. V současné době můžeme chápat rodinu coby společenství či sociální skupinu, žijící ve vlastním prostoru nebo domově, skýtající základní jistoty a péči dětem.⁸⁾

Jiné vysvětlení pojmu rodina nalezneme v Národní zprávě o rodině z roku 2004: „*S ohledem na základní biologické a funkcionální charakteristiky lze v evropském a českém prostředí chápat rodinu v nejširším smyslu za sociální jednotku, jejímž ustavujícím znakem je soužití minimálně dvou generací v přímé příbuzenské linii (rodič – dítě) a vedlejšími znaky je plnění základních rodinných funkcí a žádoucí, nicméně nikoli nezbytné, právně-institucionální zakotvení ve společnosti.*“⁹⁾

V odborné literatuře si můžeme povšimnout různých pohledů na vysvětlení pojmu rodina, neboť je těžké dosáhnout jednotné a obecně přijímané definice, jak uvádí Irena Sobotková¹⁰⁾, vzhledem k nesmírné složitosti definovaného jevu.

Edith Schaefferová¹¹⁾ ve své knize rodinu přirovnává k živoucímu a fascinujícímu uměleckému dílu, které se permanentně proměňuje. Hovoří o uměleckém počínu, jež nemůžeme srovnávat s rukodělnými výtvyry nebo díly v galeriích. Rodina je tedy složité umění tvořené lidskými osobnostmi. Hovoří o uměleckém díle, které není nikdy dokončené, ale vytváří se roky po několik generací. Rozmanitost umělecké tvorby nazvané „Rodina“ vytvářejí zájem, láska, soucit, vzrušení, fantazie, tvořivost, originalita, talent, odhodlání a čas.

Pro každé dítě je synonymem rodiny určitě máma, táta, sourozenci a ostatní příbuzní, kteří jej obklopují láskou a cítí se mezi nimi bezpečně. Tato skutečnost však obzvláště v dnešní době není samozřejmostí a fungující kompletní rodina se tak stává pro mnohé děti a jejich rodiče nedostupným komfortem.

8) PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Vydání 3. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.

9) Národní zpráva o rodině 2004. [Http://archiv.noviny.mpsv.cz/narodnizprava.html](http://archiv.noviny.mpsv.cz/narodnizprava.html) [online]. [cit. 2012-06-12].

10) SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.

11) SCHAEFFEROVÁ, Edith. *Co je rodina?*. Vydání 1. Praha: Návrat domů, 1995. ISBN 80-85495-41-4.

Specialisté, zabývající se problematikou rodiny, se shodují na tom, že rodina plní řadu důležitých funkcí, mezi které patří například funkce biologická, výchovná, socializační nebo ekonomická. Na základě studia odborné literatury uvádíme v příloze č. 1 funkce J. Čápa a J. Mareše.¹²⁾

Různé rodiny plní dané funkce v odlišné míře a formě. Tím mohou uspokojovat nebo neuspokojovat důležité potřeby jednotlivých členů rodiny. Po biologické funkci je pro dítě bezesporu nepostradatelná také funkce sociální. Pro zdravý vývoj osobnosti dítěte je nutná harmonická rodina. Dítě potřebuje, aby se mu dostávalo dostatečné lásky, klidné atmosféry, pocitu bezpečí a jistoty, které přispívají k správnému vývoji jeho osobnosti. V opačném případě, kdy se rodina staví k plnění své funkce nezodpovědně, odmítavě až záporně, dochází k narušení vývoje dětské osobnosti.

1.2 Výchova v rodině

Rodina je místem, kde se dítě učí prvním slovům, návykům a způsobům chování. Každý rodič určitě zaujme jiný postoj k výchově svých dětí. Někteří rodiče jsou přísní a důslední. Na druhou stranu si můžeme všimnout rodičů velice tolerantních, ohleduplných, laskavých. Kombinace těchto dvou pojetí výchovy však není vyloučena. Po „sametové revoluci“ v roce 1989 se nám otevřely jiné pohledy na způsoby výuky v různých zemích světa (zejména na západě), ale také jsme mohli nahlédnout do odlišných modelů výchovy a sledovat jejich uplatnění v praxi. Demokratický, slepě tolerantní a až nekritický přístup k výchově se na určitou dobu stal velkým fenoménem, ale dnes se pomalu vracíme k modelům, v nichž se objevují jak starší metody, tak inovace. Navzdory všem „módním vlnám“ a názorům na způsob výchovy by rodiče svým chováním a postojem měli být vzorem svým dětem.

Výchovu můžeme chápat jako celoživotní společenský proces ovlivňování osobnosti, který k jejímu rozvoji významně přispívá. *„Správná výchova akceptuje osobnost vychovávaného, saturuje jeho potřeby, vede*

12) ČÁP, Jan a JIŘÍ MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vydání 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X. s.

ho k harmonii a k všestrannosti. Je přiměřeně autoritativní (řídící), cílevědomá, jednotná a vedoucí k sebevýchově.“¹³⁾

Při výchově musíme mít na paměti, že ta není jen čistě soukromou věcí rodičů, ale je celospolečenskou záležitostí, proto svým způsobem nabývá na důležitosti. Než začneme vychovávat, musíme si stanovit určité výchovné cíle. Jako vychovávající nejdříve musíme vědět, k čemu chceme nebo máme vychovávat. Pak následuje hledání vhodných metod, pomocí nichž by se dalo výchovného cíle dosáhnout. Cílem je tedy konkrétní výsledek nějakého jednání, o který jsme usilovali. Obsahově jsou výchovné cíle považovány za ideály osobnosti, což jsou představy o tom, jaká by měla určitá osobnost být. Lidem jsou předem dány obecné a skupinově specifické ideály osobnosti, a to řádem (nebo institucemi) života skupiny, ke které náleží. Vychovatelé proto v běžném případě mohou tyto cíle jednoduše a přirozeně převzít z kulturní tradice a nemusí je sami vymýšlet. Po celé generace funguje tento způsob výchovy jako nástroj zachování dané společnosti a jejího specifického koloritu.¹⁴⁾

Dospělí používají k dosažení výchovných cílů různých metod a výchovných prostředků, mezi které patří například zadání požadavků a kontrola jejich splnění, pochvaly a napomínání, přesvědčování a vysvětlování, odměny a tresty nebo působení vlastním názorným příkladem. Celková komunikace a interakce dospělé osoby s dítětem může být považována za další ze způsobů výchovy.¹⁵⁾

Matějček uvádí: *„Ve spojitosti s výchovou v rodině slyšíme někdy výraz „interakce“ nebo „interakční model“. Těžko se to překládá – ale znamená to vzájemné předávání podnětů mezi dvěma nebo více lidmi, výměnu akcí a reakcí, vzájemné působení jednoho na druhého. Jeden vysílá a druhý přijímá, druhý vysílá a první přijímá – oba jsou ve vzájemném vztahu a co udělá jeden, má vliv na druhého. A tak je tomu v normálně fungující rodině s dětmi. Nejde tu o jednosměrné záměrné a cílevědomé působení aktivního vychovatele na pasivního vychovávaného*

13) KOHOUTEK, Rudolf. *Základy pedagogické psychologie*. Brno: CERM, 1996. ISBN 80-85867-94-X. s. 6.

14) BREZINKA, Wolfgang. *Filozofické základy výchovy*. Praha: ZVON, 1996. ISBN 80-7113-169-5.

15) ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Vydání 1. Praha: ISV. ISBN 80-85866-15-3.

(jak bývá výchova klasicky definována), nýbrž dospělý, moudřejší a zkušenější vychovatel je tu současně ovlivňován svým malým, nevyspělým, hloupoučkým dítětem.“¹⁶⁾

Zákon o rodině (Úplné znění zákona č. 94/1963) nařizuje rodičům důsledně pečovat o děti a chránit jejich zájmy. *„Řídit jeho jednání a vykonávat nad ním dohled odpovídající stupni jeho vývoje. Mají právo užít přiměřených výchovných prostředků tak, aby nebyla dotčena důstojnost dítěte a jakkoli ohroženo jeho zdraví, jeho tělesný, citový, rozumový a mravní vývoj.“¹⁷⁾*

Výchova dětí vyžaduje individuální přístup a neexistuje jednotný „recept“ na správnou výchovu. Jsou však daná určitá pravidla, která využívají všichni rodiče. Jedním ze základních a neodmyslitelných pravidel je bezesporu důslednost. Dává dítěti pocit jistoty, který je velmi důležitý při formování dětské osobnosti. Rodiče a dítěti blízcí lidé (např. babička a dědeček), kteří jsou s ním v každodenním styku, by se měli chovat ve stejných situacích vždycky přibližně stejným způsobem. Pak se dítěti jeho svět stane jasným a srozumitelným a bude vědět, co může od rodičů a dalších členů rodiny očekávat.¹⁸⁾ *„Důslednost má přinášet dítěti spolehlivou oporu v jeho vlastní cestě životem. Slepá poslušnost však zbavuje dítě samostatnosti. Soustředíme-li všechnu svou důslednou snahu jen na to, aby se dítě zcela podřizovalo naší vůli, nenaučíme je myslet, rozhodovat se a být samostatným člověkem. A to by znamenalo vážné ochuzení!“¹⁹⁾*

V dnešní době však rodiče mnohdy upřednostňují vlastní profesní růst, který může negativně ovlivnit jejich výchovnou péči o děti. Členové rodiny netráví spolu dostatek volného času. Péči, pozornost a společné chvíle s rodiči dětem nahradila televize, osobní počítač, DVD přehrávač, reprodukováná hudba nebo internet, což může mimo jiné vést ke ztrátě vzácných osobních vazeb. Přímo úměrně této skutečnosti se stále častěji objevují osobnostní a výchovné problémy dětí. Přehlížení a ignorace faktů

16) MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6. s. 40.

17) Zákon o rodině. [Http://ley.cz](http://ley.cz) [online]. [cit. 2012-06-12].

18) MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986.

19) Tamtéž. s. 192.

a i sebemenších drobných náznaků vede ve svém důsledku ke snížení výchovné funkce rodiny a nabourání křehké rovnováhy nastolené generacemi. Stále více dětí je umístěno do diagnostických ústavů a jiných nápravných zařízení, ačkoliv podstata celého problému se ukrývá v samotném jádru – v rodině. Často se rodiče snaží některé své povinnosti a funkce výchovy delegovat na školu. Mnohdy za neúspěchy svých dětí hledají neprofesionální práci učitelů (školy) a svůj podíl na tomto nezdaru více či méně vědomě odmítají a popírají. Pro harmonický rozvoj osobnosti dítěte je proto důležitá a téměř neodmyslitelná spolupráce školy a rodiny. Vždyť jak rodičům, tak i škole jde ve výsledku o jediný společný cíl – spolupracovat a podílet se na co nejharmoničtějším formování osobnosti dítěte. S kooperací těchto dvou subjektů počítají všechny alternativní i klasické školské koncepce. ²⁰⁾

1.3 Rodičovství

Rodičovství je projevem generativity dospělého člověka, ale také jedinečným způsobem naplnění intimity, neboť umožňuje vznik intenzivní citové vazby, která pak přetrvává po celý život. Ženy jako matky budou zajisté prožívat tuto vazbu podstatně hlouběji než muži jako otcové. V těhotenství se vytváří mezi matkou a dítětem velmi silná a hluboká pouta či vazby, která zanechávají nezapomenutelné stopy. Můžeme říci, že snad všichni považujeme rodičovství za něco přirozeného a nepostradatelného. Stává se jedním z nejdůležitějších a hlavních důvodů k uzavření manželství. Rodičovství rozvíjí schopnost empatie. Umožňuje nahlížet na okolní svět očima jiné bytosti, rozvíjet sociální a emoční inteligenci. Zcela přirozeně jsou potlačeny osobní potřeby ve prospěch dítěte. Rodičovství není lehkým úkolem. Znamená získání nových poznatků, naplnění potřeb a intenzivní prožití lásky, přináší však také spoustu ztrát a omezení. Určitým způsobem může uspokojovat základní psychické potřeby, ale na druhou stranu může jejich uspokojení bránit. Na základě prostudované literatury pro osvětlení této situace uvádíme následující tabulku M. Vágnerové. ²¹⁾

20) JANIŠ, Kamil. *Rodina a škola*. Vydání 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-170-8.

21) VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

Tab. č. 1 Charakteristika psychických potřeb

PSYCHICKÉ POTŘEBY	KLADNÉ RYSY	ZÁPORNÉ RYSY
<i>Potřeba nových podnětů</i>	<ul style="list-style-type: none"> - dítě obohacuje rodiče - poskytuje jim nové zkušenosti, zážitky, emoce 	<ul style="list-style-type: none"> - omezuje jejich další možnosti v jiných oblastech - omezuje zcela svobodné rozhodování, co budou dělat
<i>Potřeba citové vazby</i>	<ul style="list-style-type: none"> - citový vztah - dítě přijímá city svých rodičů a oplácí je 	<ul style="list-style-type: none"> - váže k sobě intenzivně lásku a pozornost dospělých - po jeho narození dochází k ochlazení partnerských vztahů
<i>Potřeba seberealizace</i>	<ul style="list-style-type: none"> - dítě může přispívat k pocitu naplnění života - umožňuje rodičům, aby se jím chlubili - prostřednictvím jeho soupeřili se svými vrstevníky 	<ul style="list-style-type: none"> - může být překážkou v seberealizaci například v oblasti profese
<i>Potřeba otevřené budoucnosti</i>	<ul style="list-style-type: none"> - rodič předává své dispozice dítěti, od kterého je později získávají jeho potomci 	<ul style="list-style-type: none"> - dítě limituje budoucnost svých rodičů, kteří ji vždy volí a plánují s ohledem na dítě

V závěru této podkapitoly se zastavíme u samotného slova dospělost. Za faktor, který může definovat dospělost, považujeme dosažení právní dospělosti či zletilosti. Podle psychologické literatury uvádíme pro přehled charakteristiky a členění tohoto pojmu následující tabulku podle Marie Vágnerové. ²²⁾

Tab. 2 Členění dospělosti

DOSPĚLOST	POČET LET	CHARAKTERISTIKA
Období mladé dospělosti	20 – 40 let	- je velmi výrazné, plné změn - doba sociálních proměn - získání stabilnějšího profesního postavení, uzavírání manželství, rodičovství – projev generativity i intimity
Období střední dospělosti	40 – 50 let	- udržení uspokojivé profesní pozice - stabilizace rodiny - je vrcholem zralosti, nárůstu zodpovědnosti - bilancování, mění postoj k mnoha hodnotám - hledání skutečného smyslu svého dalšího života
Období starší dospělosti	50 – 60 let	- zhoršování vlastní tělesné a psychické kondice, sociálního postavení - ztráta možnosti seberealizace - osamostatnění dětí, narození vnoučat

22) VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.

1.4 Rodičovské role ve vztahu ke škole

Jedná se o role, v nichž rodiče vůči škole vystupují. Podle Šedové²³⁾ je můžeme rozdělit na čtyři základní varianty.

Rodiče vystupující v roli **zákazníků** se většinou aktivně nezapojují do školního vzdělávání svého dítěte. Považují školní vzdělávání za službu. Pokud jsou s ní spokojeni, dítě tady zůstává. V opačném případě jej obvykle přeřadí jinam. Tento fakt způsobuje jakési pomyslné soupeření mezi školami, ale klade důraz na zlepšování školních výsledků. Od učitelů rodiče očekávají, že je budou průběžně informovat o výsledcích učení jejich dětí. Považují je za odborníky ve vzdělávání, kteří vědí, jak dělat svou práci nejlépe. Učitelé se však musí smířit s faktem, že budou průběžně podrobováni kontrole a případně kritice. Rodiče jsou zde totiž hlavně jako odborníci přes výchovu svých dětí. Ne vždy je tento způsob kooperace žádoucí, příjemný a ke spokojenosti obou stran. I přesto je takový model v našich podmínkách nejběžnější.

V dnešní době se usiluje o rovnoprávný **partnerský vztah** mezi školou a rodinou. Rovnoprávný vztah obou stran, který je však považován spíše za ideál než skutečnost, znamená uznání přínosu partnera pro rozvoj dítěte. Ve vztahu ke škole se mohou rodiče dostat do role výchovných partnerů nebo do role sociálních partnerů. Role výchovného partnera jedná v zájmu péče o děti, jejich výchovu a vzdělávání. Role sociálního partnera jedná v zájmu rozvoje školy jako instituce. V obou případech je snaha prospět co nejlépe svým dětem.

V průběhu 90. let nové názory začaly přisuzovat rodičům ve vztahu ke školám roli občanů. Rodič jako **občan** vystupuje buď jako ekonomicky nezávislý subjekt, uzavírající smlouvu na konkrétní vzdělávací službu, nebo může vystupovat jako subjekt, který nemá tuto nezávislost, má však přístup ke státem poskytovaným vzdělávacím službám. Východiskem pro budování vztahů školy a rodiny může být vztah vzájemné závislosti. Vztah vzájemné závislosti je momentem, který odlišuje občanský přístup

23) RABUŠICOVÁ, Milada, Klára ŠEĐOVÁ, Kateřina TRNKOVÁ a Vlastimil ČIHÁČEK. *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3598-6.

od přístupu klientského (zákaznického). Občané chtějí minimální vztahy s institucemi, pokud rodič jako občan považuje školu jako státní instituci, nebude to dobrým východiskem pro vztahy se školou. Což je u nás bohužel nejobvyklejším případem.

Tradiční pohled na rodiče ve vztahu ke škole označuje rodiče jako **problém**. Tento přístup může mít tři základní podoby. První skupinu rodičů nazýváme „nezávislí“. Rodiče mají se školou minimální kontakty, ale rodičovskou roli nezanedbávají a školu tolerují. V první řadě jim jde hlavně o spokojenost dětí a jejich všeobecný rozhled. Jsou ochotni zajistit i alternativní zdroje vzdělání. Hranice při komunikaci se školou si určují sami. Další skupinu můžeme označit jako rodiče „špatné“, kteří nejeví zájem o vzdělávání svých dětí. Neplní dobře své rodičovské povinnosti, školu ignorují, zabývají se vlastními problémy, žijí na okraji společnosti nebo sami mají nejnižší vzdělání a školu berou pouze jako nudnou součást života. Neměli bychom však za „špatné“ rodiče označovat ty, kteří mají jen ostych a neumí dát najevo svůj zájem. Poslední skupinou jsou rodiče označovaní jako „snaživí“, kteří by se z hlediska školy mohli jevit jako problém. Tito rodiče se velmi intenzivně snaží komunikovat se školou, dostatečně se věnují domácím přípravám žáka na vyučování, účastní se různých akcí pořádaných školou a umí dát najevo svou podporu škole i učitelům. Vyžadují po vyučujících zprávy o výsledcích a pokrocích svých dětí nebo vyžadují poradenství ve vzdělávání a výchově. Mnohdy to učitelé mohou vnímat jako zpochybnění své práce.

1.5 Shrnutí

Rodinu považujeme za nenahraditelné prostředí pro dítě. Velmi podstatnou mírou vede k rozvoji osobnosti dítěte. Zanechává nejvýznamnější stopy na jejím dalším utváření. Rodiče, kteří se rozhodli mít děti, nesou za ně zodpovědnost a povinnost péče a výchovy, která vyplývá hned z několika zákonů. Konkrétně školský zákon ošetřuje jak práva a povinnosti učitelů a školy, tak zdůrazňuje tyto závazky

i ze strany rodičů. Jak již bylo zmíněno, v dnešní době se moc nedaří užší spolupráce mezi školou a rodinou.

Rodiče by měli dostávat dostatek informací o svých právech a povinnostech. Tato práva uvádíme v příloze č. 2 dle K. Janiše.²⁴⁾ Avšak informovanost o školních výsledcích, prospěchu, chování, všeobecném dění by měla být běžnou součástí spolupráce těchto dvou subjektů. Měla by pak směrem od rodiny fungovat zpětná vazba pro školu, aby se učitel mohl dostatečně žákům věnovat, znát jejich zdravotní stav, náboženské vyznání, rodinnou situaci, chápat různé postoje, případná rozpoložení, nálady a pohnutky. Bez koordinace rodiny a školy nelze úspěšně zvládat výchovně vzdělávací proces a formování nových vyzrálých osobností. Každé dítě je individualita, zvládá jinak stresové situace, vnímá své okolí a společenské normy. Pokud budeme opomíjet oboustrannou komunikaci a případně konfrontaci, ve svém důsledku může být ublíženo právě dítěti, které jak od své rodiny, tak od svého učitele očekává pochopení, pocit bezpečí a jistoty.

Jestliže tento model funguje a vše probíhá ke spokojenosti všech stran, pak je to optimální situace a stav pro pozitivní rozvoj dítěte.

24) JANIŠ, Kamil. *Rodina a škola*. Vydání 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-170-8.

2 KOMUNIKACE

Komunikace nás provází každý den. Prvním slovům se učíme od svých nejbližších. Můžeme říct, že je to prostředek, pomocí kterého se dorozumíváme. Komunikace slouží také ke sdělování něčeho nebo k výměně informací. Původ slova nalezneme v latinském *communicare*, znamená to oznamovat, informovat nebo radit se s někým. Komunikaci můžeme rozdělit na tři základní vymezení.

Dorozumívání můžeme považovat za nejjednodušší vymezení komunikace, znamenající pochopení se nebo shodu myšlenek. Podmínkou komunikace je, aby lidé mluvili stejným jazykem, rozuměli si a hovořili o jedné věci, dosáhli myšlenkového souladu.

Sdělování vyžaduje partnera nebo druhého člověka, který se stává adresátem informace. Jeden partner chce druhého o něčem informovat nebo mu říct své poznatky, pocity, postoje či názory.

Třetí vymezení, jako **výměna informací**, se vyznačuje obousměrností. To znamená, že jeden komunikující vysílá informaci, druhý informaci přijímá a naopak.

Ke komunikaci se váže pojem interakce. Hovoříme tedy o vzájemném působení či ovlivňování. Za interakci považujeme každý mezilidský styk, tedy vzájemný pohled dvou lidí. Jeden působí na druhého, neboť v něm zanechává určitou informaci.²⁵⁾

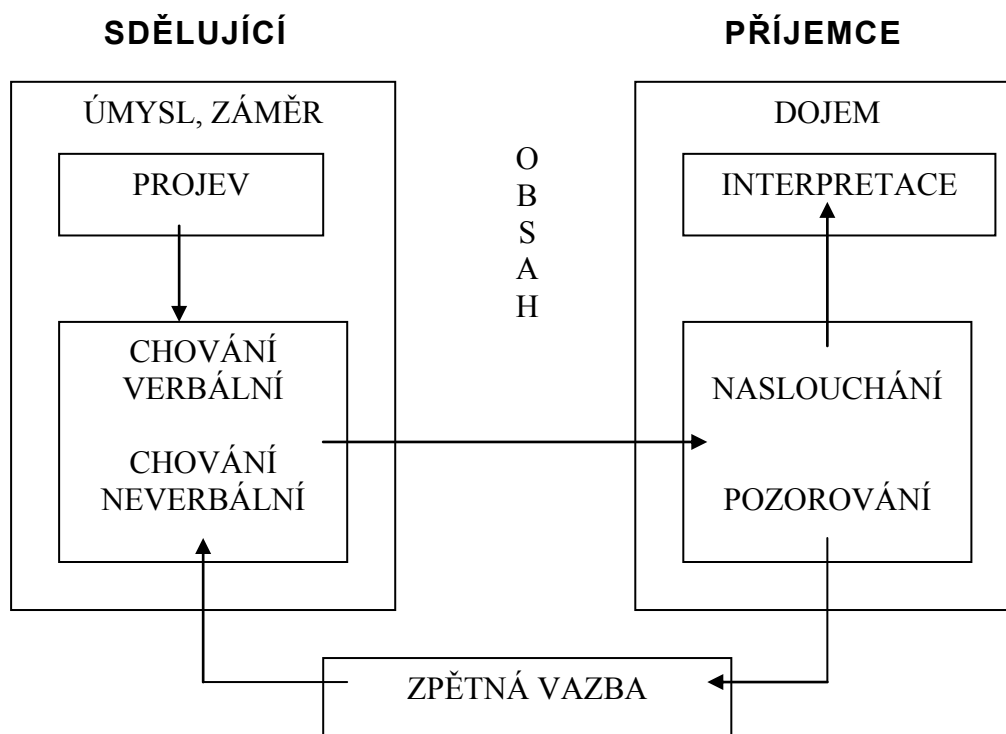
Určitě jiným způsobem bude probíhat komunikace v rodině a jinak ve škole. Jinak budou mezi sebou komunikovat dospělí a jinak děti. Budování dobrých partnerských vztahů mezi školou a rodinou vyžaduje spoustu práce a trpělivosti a je k tomu rovněž nezbytná komunikace. Za neúspěchy při budování partnerských vztahů mnohdy může stát komunikační bariéra, neochota spolupracovat, předsudky, zkreslené informace. Proto je nutno hledat cesty, které vedou k jejímu odstranění. V této kapitole se zaměříme na komunikaci sociální, pedagogickou, ale i komunikaci mezi rodičem a dítětem.

25) GAVORA, Peter. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno, 2005. ISBN 80-7315-104-9.

2.1 Sociální a pedagogická komunikace

V této souvislosti hovoříme o interpersonální komunikaci, tedy komunikaci mezi členy lidské komunity. Každý z nás využívá komunikaci už od narození, kdy dává najevo svou spokojenost nebo nespokojenost pomocí jasných signálů. Postupně se komunikační prostředky stávají pružnějšími a dokonalejšími. Charakter komunikace je ovlivňován vztahem komunikujících, zda jsou známí nebo neznámí, příbuzní, nadřízení nebo podřízení. Komunikací můžeme vyjadřovat nejen nějaké sdělení informace, ale také momentální citové stavy a nálady. Za nástroj socializace člověka je považována komunikace dítěte s dospělým, která přeměňuje biologického jedince v kulturní bytost. Rozlišujeme primární socializaci, kdy se jedinec učí poznávat sebe sama a pravidla spoluzití s jinými osobami, a školskou (sekundární) socializaci – během školní docházky, kdy si dítě osvojuje hodnoty a sociální normy školy. V dětství dochází k socializaci, ale i k individualizaci osobnosti. ²⁶⁾

Schéma č.1: MODEL KOMUNIKACE

Poznámka: Model komunikace převzato (Schneiderová A., Schneider M., 2010, s.10)

26) GAVORA, Peter. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno, 2005. ISBN 80-7315-104-9.

Člověk při komunikaci přijímá roli, která je ovlivňována situací, ve které se odehrává komunikační výměna. Během komunikace se role komunikujících mění a dochází ke změně chování. O důležitosti sociální komunikace z několika pohledů, podle A. Schneideirové a M. Schneidera²⁷⁾, pojednáváme v příloze č. 3.

V souvislosti s komunikací můžeme hovořit o funkcích komunikačních výměn. Každá informační výměna plní jednu, ale většinou i více funkcí, neboť ve většině případů se tyto funkce prolínají.

*Účel komunikace vyjadřují její hlavní, obvykle zjevné **funkce**:*

1. **Informační** – předat, zprávu, doplnit jinou, oznámit, prohlásit.
2. **Instrukční** – navést, zasvětit, naučit, dát recept.
3. **Přesvědčovací (persuasivní)** – získat někoho, zmanipulovat, ovlivnit.
4. **Pobavení** – rozveselit, rozptýlit, popovídat si jen tak.
5. **Exhibice** – upoutání pozornosti. ²⁸⁾

Sociální prostředí je tvořeno lidmi (jejich výtvoři), kteří nás od narození obklopují a zároveň na nás pozitivně či negativně působí. Toto působení probíhá v jednotě komplexů, v určitém okamžiku nebo trvale a některá z rovin převažuje. Mezi sociálním prostředím a jedincem se uskutečňuje sociální styk, obsahující tři základní složky:

- sociální percepce – znamená vnímání světa kolem nás, vnímání žáka, rodiče učitelem a naopak apod.
- sociální interakce – vznikají určité vztahy tvořící další rovinu styku. Jedná se o souhrn působení styku jedince a jeho sociálního prostředí.
- sociální komunikace – jde o sdělení, dorozumívání se mezi lidmi. ²⁹⁾

Někteří jedinci nemají v komunikaci žádné zábrany a navazování styku s dalšími lidmi je pro ně snadným a zábavným způsobem získávání nových informací. Na druhé straně jsou jedinci, kteří sami ke komunikaci nevybízí, jsou tedy v roli pozorovatelů a vyčkávají na první impulzy zvenčí. Vykazují symptomy ostýchavosti, strachu a bázlivosti, jejichž překonání je nezbytné pro navázání kontaktů a následných vztahů.

27) SCHNEIDEROVÁ, Anna a Marek SCHNEIDER. Vydání 2. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7368-268-2.

28) Tamtéž. s. 12.

29) VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3357-9.

Pedagogická komunikace

Prostřednictvím pedagogické komunikace vzděláváme, vychováváme a sledujeme pedagogické cíle. To považujeme za jednu z důležitých funkcí pedagogické komunikace. Druhou funkci chápeme jako zprostředkovávání vztahů, společné činnosti mezi účastníky komunikace, to jest učitelem a žákem a žáky navzájem. V pedagogickém procesu se vztahy neustále vyvíjejí.

Můžeme vymezit několik typů těchto vztahů, a to mezi učitelem a žákem, učitelem a třídou, učitelem a skupinou žáků, ale také mezi žákem a třídou, žákem a skupinou žáků, žákem a žákem, mezi skupinou žáků a skupinou žáků nebo skupinou žáků a třídou.

U prvních tří typů si můžeme všimnout nadřazeného postavení učitele. O tom, kdo bude komunikovat, rozhoduje učitel. Dalšími typy jsou vztahy mezi žáky navzájem. Mezi žáky platí stejné povinnosti a práva, která jsou dána řádem školy. Další pravidla v pedagogické komunikaci jsou dána společností – týkají se chování žáků s odlišnou kulturou nebo náboženským přesvědčením. Za třetí skupinu pravidel považujeme výsledek procesu střetů zájmů mezi učitelem a žáky. Jedná se o vzájemné poznávání nového učitele a žáků. Záleží na nárocích a požadavcích učitele i na samotných žácích. Vzájemně si předurčují pravidla, která mezi nimi budou nastolena.

Na pedagogickou komunikaci a její průběh působí organizační forma vyučovací hodiny, kterou učitel zvolí. Mezi nejpoužívanější organizační formy patří hromadné vyučování, skupinové a individuální vyučování.

Hromadné vyučování neboli frontální vyučování je nejčastěji používanou organizační formou. Při této výuce může probíhat obousměrná komunikace mezi učitelem a jedním žákem nebo jednosměrná komunikace od učitele ke třídě nebo k žáku jako jednotlivci. Hromadné vyučování nerozvíjí sociální vztahy mezi žáky. Za opak však můžeme považovat skupinové vyučování, vedoucí k motivaci, spolupráci a komunikaci žáků.³⁰⁾

30) NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0738-1.

Komunikaci můžeme označit jako verbální a neverbální neboli nonverbální. Touto problematikou se zabývá ve své knize A. Nelešovská.³¹⁾ Verbální (slovní) komunikaci užíváme proto, že slovo je základní jednotkou. Bez mluvení – řeči se v pedagogické komunikaci neobejdeme. Verbální komunikaci můžeme rozdělit na určité fáze:

- **záměr** – musí existovat jako první, tzn. záměr učitele něco sdělit žákovi
- **vlastní sdělení** – je adresováno příjemci (žákovi, skupině žáků, třídě)
- **dekódování sdělení** – příjemce se snaží odhalit smysl sdělení, prostřednictvím rozhovoru nebo dialogu.

Kladení otázek učitele a odpovídání žáků je základem verbální pedagogické komunikace. Otázku a odpověď považujeme za východisko dialogu. Mezi požadavky, které musí splňovat otázka, patří: **přiměřenost** – důležité je vycházet z možností žáků, jejich věku a úrovně vědomostí, **srozumitelnost a stručnost** – podmínkou srozumitelnosti je stručnost, **jednoznačnost** – položení otázky tak, aby byla jednoznačná odpověď, **věcná správnost a přesnost** – učitel by ji měl dodržovat, **jazyková správnost** – vypovídá o řečové kultuře i úrovni učitele. Po splnění těchto požadavků může otázka vyvolat patřičnou odezvu. Otázky by měly vycházet ze zkušeností a života žáků. Pak mohou být motivací a povzbuzením zájmu k probíranému učivu.

Používáme také označení nonverbální komunikace, znamenající mimoslovní komunikaci. Hovoříme nejen o mimické stránce řeči, ale především o řeči celého těla. Neverbální komunikace vyjadřuje sdělování něčeho beze slov. Můžeme sdělovat své pocity, nálady nebo zájem o sblížení apod. Tuto nonverbální komunikaci uvádíme v příloze č. 4.

31) NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0738-1.

2.2 Efektivní komunikace

Pokud chceme komunikaci považovat za efektivní, musí splňovat určité podmínky. První podmínkou je **nezkreslenost**, což znamená stejný obsah informace sdělujícího a příjemce. K riziku zkrácení sdělení vede neúplnost informace. **Platná** informace se shoduje se skutečností, kterou symbolizuje. Mezi tyto podmínky patří rovněž **včasnost**, vedoucí ke správně načasované změně jednání nebo činnosti. Velmi důležité je, aby druhá osoba v komunikaci ochotně přijímala naše informace či sdělení. Efektivní komunikace se neobejde bez vhodné motivace, která spočívá v tom, jak zaujmout druhého k dialogu a možnost vzájemného ovlivňování obou partnerů. Další předpoklad úspěchu tvoří vhodně zvolené odpovídající prostředky dorozumívání, které řadíme mezi slovní komunikaci. Naopak u mimoslovního komunikování se neobejdeme bez správného očního kontaktu a fyzického postoje, které jsou při tomto způsobu dorozumívání nezbytné a o partnerovi mnohé vypovídají. Odborníci na základě svých zkušeností a závěrů průzkumů vymezují určité druhy neadekvátní komunikace, kterých by se učitelé zajisté měli vyvarovat. Bude zde zajisté patřit komunikace nazývaná jako **destruktivní**, znamenající rozrušení, rozklad postojů a názorů. Není zde projevena snaha zapůsobit a získat druhého partnera pro komunikaci. V případě, že vnucujeme své názory druhé osobě za účelem vytvoření závislosti, buď v současných činnostech, nebo v myšlení, považujeme tuto komunikaci za **autoritářskou**. **Disjunktivní** komunikace se vyznačuje ironií nebo povrchním chováním. Odklání se od původního obsahu sdělení, komunikující se nedrží daných témat, zesměšňují je a zlehčují jejich skutečnou podstatu. V případě **rezistentní** komunikace dochází ke vzdoru, odolávání či nedůvěře. Sdělení je přijato, ale nestává se podmínkou ke zpracování, nevybízí k odezvě a aktivitě. Někdy může být známkou odmítnutí partnera jako společníka k dialogu. Dalším druhem je **pseudokomunikace**, představuje dvě osoby nacházející se v blízkosti

vzájemného působení, přesto nedochází k vývoji vztahu. Komunikující jednájí spíše pod tlakem a vlivem okolí, jejich komunikování nevyjadřuje žádný vztah a vazby. Společný předmět zájmu schází. Mezi poslední základní druh patří **nonkomunikace**, při které chybí fyzická přítomnost komunikujících. ³²⁾

Učitelé a rodiče by měli určitě mezi sebou vést komunikaci, která je založena především na důvěře. Získané informace o rodičích nebo dítěti by měly být v takovém rozsahu, který je potřebný ke vzdělávání žáka. Učitelé by neměli předávat tyto získané údaje jiným osobám bez souhlasu rodičů, neboť tito mají právo na ochranu osobních údajů. Další zásadou, která by neměla při efektivním komunikování chybět, je vzájemná úcta. Vyučující by neměli zapomínat, že veškerá důležitá rozhodnutí týkající se žáků činí rodiče, neboť na to mají právo a zároveň je to jejich povinnost. Na druhé straně by rodiče měli pedagogy považovat za odborníky, kteří jsou jim nápomocní ve výchově i vzdělávání jejich dětí. V současné době si můžeme povšimnout, že tato důležitá zásada poměrně často chybí při komunikaci žák a učitel.

Autorita učitele, a v některých případech i díky negativnímu příkladu rodičů, upadá. Mnohdy děti postrádají samotný respekt vůči dospělé osobě vůbec, jsou schopny používat při komunikaci s pedagogem i vulgarismy, které bezesporu nejsou vhodnými prostředky verbální komunikace. S touto skutečností se můžeme bohužel setkat v současnosti už i na prvním stupni základní školy.

Obzvláště složitá je pak komunikace s problémovými dětmi. Učitel může poruchy chování a jisté zvláštnosti zaregistrovat často jako první a upozornit na ně rodiče nebo odborníky. Tyto děti se složitě přizpůsobují okolí a společnosti, komunikace s nimi je dána konkrétní poruchou a vyžaduje od učitele i rodičů specifický přístup a velkou míru trpělivosti. Tyto dva elementy musí spolupracovat na tom, aby se i takové dítě úspěšně včlenilo do společnosti a vyvíjelo se v plnohodnotnou osobnost.

32) ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6.

2.3 Shrnutí

Jak již bylo zmíněno, pro komunikaci je také důležité prostředí a klima, proto by škola měla zřídit místnost, která bude určena pro setkávání s rodiči. Zde jim budou přístupné veškeré informace týkající se různých akcí uskutečňovaných v průběhu školního roku. V této místnosti pedagogové mohou umístit práce žáků, které zútulní a zpříjemní probíhající setkávání učitelů s rodiči.

Ve výchovně vzdělávacím procesu není důležitá jenom komunikace mezi učitelem a rodičem nebo učitelem a žákem, ale také komunikování mezi rodičem a dítětem. Komunikace mezi rodičem a dítětem mladšího školního věku by měla být vztahem otevřeným, rodiče by s ním měli hovořit především o jeho zážitcích či prožitcích. Měli by se také snažit více poznat s kamarády svého dítěte a zajímat se o jejich názory, hry a mluvu. Dítě by mělo dostat prostor k tomu, aby se mohlo samo rozhodnout, jaký kroužek by chtělo navštěvovat, jaké by chtělo mít koníčky nebo jak by měla probíhat například oslava jeho narozenin. Pokud dítě obdrží informace, které mu nejsou jasné a srozumitelné, mělo by se umět zeptat a rodič by je měl okomentovat a vysvětlit. Měl by usilovat o otevřenou a pravdivou komunikaci se svým dítětem. Tento vztah obohatí a zpříjemní i blízký tělesný kontakt, objímání, mazlení, pohlazení, pusa na uvítání či na rozloučení.³³⁾

Dobrá, úspěšná a efektivní komunikace mezi školou či pedagogem a rodinou se bude zajisté budovat postupně a po malých krocích. Bude zde zapotřebí tolerance, ohleduplnosti a kompromisu. Škola by měla dostatečně oceňovat veškerou snahu i projevený zájem ze strany rodičů. Je zapotřebí, aby pedagogové povzbudili rodinu tím, že zdůrazní pozitivní postoje a přístup rodiny. Rovněž by měli usilovat o to, aby vyzvedli všechny dílčí úspěchy a nepřipomínali případné nezdary. V rodině by měl učitel figurovat jako jistá autorita, jeho požadavky by měli rodiče respektovat a dítě k této filozofii vést.

33) ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Komunikace mezi rodičem a dítětem*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2698-4.

3 ŠKOLA

Škola se stává součástí života každého z nás, zanechává v nás výrazné a nezapomenutelné stopy. Pedagogický slovník popisuje školu jako společenskou instituci, která nám poskytuje vzdělávání podle příslušných vzdělávacích programů. Nejen rodina, ale i škola plní určité funkce a zastává své místo v životě dítěte. Funkce jsou měněny podle toho, jak se změní momentální společenské potřeby. Vždy však na prvním místě poskytuje vzdělání, které probíhá v daných věkových skupinách a má jistou formu. Další je například funkce socializační, která přispívá k osobnostnímu a sociálnímu rozvoji žáka a připravuje ho na osobní, pracovní a občanský život.³⁴⁾

Škola však zčásti plní také výchovnou funkci. Spolu s rodiči formuje a ovlivňuje osobnost žáka. O správné výchově hovoříme tehdy, přijímáme-li žáka či dítě takové, jaké je, a to pak obohacuje život nejen pedagogů, ale i rodičů, jejich život utváří zajímavější a bohatší. Dítě vyrůstá s pocitem vlastní důležitosti, nenahraditelnosti a jistoty. Zraje jako plnohodnotná osobnost. Z učitele by měl vyzařovat optimismus, měl by být vzorem pro žáka a vystupovat jako příkladný harmonický, pracovitý člověk. Ve výchově je zapotřebí důslednosti a spolupráce s rodinou i ostatními pedagogy.

Ke kvalitnímu vzdělávání je nutný dobrý vztah mezi učitelem a žákem. Neboť oni představují základní činitele ve vyučovacím procesu, bez kterých by se vyučování neuskutečnilo. Podle toho, jak moc bude tento vztah kvalitní, se potom bude formovat žákův postoj k učení. Vybudování kladného vztahu žáka k učiteli vyžaduje více času, na rozdíl od záporného vztahu, který vzniká rychleji. Děti mají v mladším školním věku tendenci přilnout k učiteli jako k rodiči, hledají u něj oporu, jistotu a bezpečí, později je tento vztah ovlivněn mimo jiné i oblíbeností daného předmětu. Na formování těchto vazeb se podílí i prostředí školy nebo třídy, kabinetu, vybavenost pomůckami a v neposlední řadě i celková estetika prostředí. Nezanedbatelnou součástí celého výchovně vzdělávacího

34) PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Vydání 3. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.

procesu je také kolektiv třídy a navázaná přátelství mezi spolužáky. Uvedené skutečnosti se podílí také na celkové spokojenosti a pohodě žáků a učitele. Významnou úlohu na utváření vztahu mezi dětmi a učitelem mají pedagogovy vlastnosti, ať už charakterové, citové, pracovní, volní, temperamentní, společenské, mravní, nebo vzdělanostní. Učitel by měl lehce a snadno navazovat kontakt, jednat s žáky a komunikovat. ³⁵⁾

3.1 Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání

Rámcový vzdělávací program je kurikulárním dokumentem přinášející nové principy, který je od 1. 9. 2007 závazný pro všechny školy. Rámcový vzdělávací program je vytvářen na státní úrovni. Přináší novou strategii vzdělávání, klade velký důraz na klíčové kompetence. Také provazuje vzdělávací obsah s uplatněním získaných dovedností a vědomostí v běžném životě.

Očekávaná úroveň základního vzdělávání je formulována v rámcovém vzdělávacím programu. Základní vzdělávání představuje povinnou etapu vzdělávání, kterou absolvují všichni žáci. Svým pojetím navazuje na rodinnou výchovu a na vzdělávání předškolní. Rozvíjí individuální potřeby žáků. Pomocí uplatnění vhodných metod a praktických činností vede k motivaci žáka pro další učení, poznávání, hledání, objevování, tvoření a nalézání vhodného způsobu řešení problémů. K tomuto vzdělávání je nepostradatelné tvůrčí školní prostředí, podněcující nadanější žáky a zároveň povzbuzující méně nadané žáky.

Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání zdůrazňuje vstřícnou a přátelskou atmosféru, povzbuzující žáky k učení a různým činnostem dle vlastních zájmů, poskytující dostatečný čas či prostor k pozitivnímu rozvoji žákovy osobnosti. Žák by měl mít možnost prožívat úspěch a určitě by se neměl bát své chyby, ale především by se z ní měl poučit. Chceme-li u žáka hodnotit dosažené výkony a pracovní výsledky, musíme vždy vycházet z daných úkolů, které jsou pro něho splnitelné.

35) KOHOUTEK, Rudolf. *Základy pedagogické psychologie*. Brno: CERM, 1996. ISBN 80-85867-94-X.

Rámcový vzdělávací program v neposlední řadě nezapomíná ani na důležitost spolupráce s rodiči, která je nepostradatelná ve výchovně vzdělávacím procesu. Během základního vzdělávání se žákům dostává osobnostních hodnot, umožňujících pokračování v dalším učení, zdokonalování se ve své profesi a vůbec v celoživotním vzdělávání. V průběhu tohoto vzdělávání se snažíme směřovat k naplňování některých cílů, které uvádíme v příloze č. 5. Zároveň při základním vzdělávání u žáků směřujeme k utváření, postupnému rozvíjení klíčových kompetencí. Žák by měl získat všeobecné znalosti orientované na situace, se kterými se setkává v běžném životě.

Každý žák by měl být vybaven souborem klíčových kompetencí, představujících souhrn schopností, dovedností, vědomostí, hodnot a postojů. Klíčové kompetence jsou velmi důležité pro rozvoj osobnosti a její uplatnění ve společnosti. Dosaženou úroveň klíčových kompetencí, kterou žáci získají na konci základního vzdělávání, nepovažujeme za konečnou, nýbrž za základ celoživotního učení. Klíčové kompetence se různě prolínají a jsou multifunkční. Získáváme je jako výsledek celkového procesu učení. Všechny vzdělávací obsahy a činnosti či aktivity, probíhající ve škole, směřují k rozvíjení a utváření klíčových kompetencí. *V etapě základního vzdělávání jsou za klíčové považovány: **kompetence k učení; kompetence k řešení problémů; kompetence komunikativní; kompetence sociální a personální; kompetence občanské; kompetence pracovní.***³⁶⁾

Vzdělávací obsah rámcového vzdělávacího programu základního vzdělávání je členěn na devět vzdělávacích oblastí, a to na Jazyk a jazyková komunikace, Matematika a její aplikace, Informační a komunikační technologie, Člověk a jeho svět, Člověk a společnost, Člověk a příroda, Umění a kultura, Člověk a zdraví, Člověk a svět práce, které tvoří jeden nebo více vzdělávacích oborů. Žák dosahuje klíčových kompetencí vedením pomocí vzdělávacího obsahu, jenž je vymezen ve vzdělávací oblasti.

36) LISNEROVÁ, Romana, ADRIENA SMEJKALOVÁ. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: INFRA, 2005. ISBN 80-86666-24-7. s. 6.

Podle cílového zaměření vzdělávací oblasti si každá škola stanoví vzdělávací strategii ve svém školním vzdělávacím programu. Tyto programy tvoří školní úroveň kurikulárních dokumentů a zároveň podle nich probíhá vzdělávání na jednotlivých školách. Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání vymezuje očekávané výstupy, ty jsou zaměřené na praktické činnosti, lze je ověřit. Na prvním stupni jsou očekávané výstupy stanoveny na konci 3. ročníku (orientační) a na konci 5. ročníku (závazné). Vzdělávací obsah je rozčleněn na první období (1. – 3. ročník) a na druhé období (4. – 5. ročník). Rámcový vzdělávací program základního vzdělávání zdůrazňuje také průřezová témata, která jsou propojena se vzdělávacím obsahem. Tato témata představují aktuální problémy v současném světě, týkají se osobnostní a sociální výchovy, výchovy demokratického občana, výchovy v evropských a globálních souvislostech, výchovy multikulturní, environmentální a mediální.

Odpovídající podmínky by měly podpořit základní vzdělávání, vycházející z rámcového vzdělávacího programu. Ten vymezuje podmínky personální, materiální, organizační, hygienické a jiné. Spolupráce školy a rodiny bude zajisté představovat jednu z těchto podmínek.³⁷⁾

Podmínky spolupráce školy a rodičů žáků:

- *funkční a neustále aktualizovaný systém informací směrem k žákům, k učitelům, k vedení školy, k rodičům, partnerům školy a mezi jednotlivými aktéry vzdělávání navzájem*
- *styk s rodiči žáků a jinou veřejností (např. školskou radou) – seznamování se záměry školy, s cíli, způsoby výuky, hodnocením žáků, s pravidly života školy, vzájemné hledání při řešení problémů žáků*
- *vzdělávací strategie otevřená vůči rodičům*
- *prostor pro vznik a fungování samosprávného orgánu rodičů*
- *prostor pro setkávání učitelů s rodiči*
- *poradní servis pro rodiče ve výchovných otázkách*
- *informace o jednotlivých žácích potřebné pro individuální formy vzdělávání*

37) LISNEROVÁ, Romana, ADRIENA SMEJKALOVÁ. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: INFRA, 2005. ISBN 80-86666-24-7.

- možnost účasti rodičů ve výuce a na výchovných a vzdělávacích činnostech organizovaných školou
- vytváření společenských vztahů školy a veřejnosti ³⁸⁾

3.2 Učitelská profese

Učitelská profese, jako jedna z profesních skupin, je předmětem zájmů mnoha různých badatelů. Ti zdůrazňují nejen vývoj, ale také proměnlivost samotné profese i výchovy budoucích profesionálů. V běžném životě potřeby společnosti a mezi sebou komunikující profesionálové významně ovlivňují vývoj profese. Výzkumy týkající se hodnocení prestiže u jednotlivých povolání ukazují jistou stabilitu. Na žebříčcích prestiže se u nás dostali na první místa lékaři, vysokoškolští učitelé, vědci a za nimi učitelé základních škol. Pak následují ostatní povolání. Veřejnost nejvíce oceňuje a váží si vědců, lékařů a učitelů, což je prokazatelné z opakovaných výzkumů. Bohužel tato prestiž nezaručuje automaticky vysoký plat. Od druhé poloviny 19. století začalo přibývat více žen v učitelské profesi. Můžeme tedy hovořit o feminizaci ve školství, což znamená nerovnoměrnost mezi počtem žen a mužů. Do určité míry je odborníky považována za negativní rys ve školství. K feminizaci přispěla zvýšená možnost získání vysokoškolské kvalifikace pro ženy a vůbec samotná povaha učitelského povolání. Ta je pro vzdělané ženy velmi přitažlivá. ³⁹⁾

Někteří zahraniční odborníci však konstatují, že učitelské povolání je spíše vyvíjející se profesí, neboť nesplňuje všechny charakteristiky či kritéria úplné profese. K těmto kritériím se teprve dopracovává. Zkrácený seznam charakteristik je uveden v příloze číslo 6. Ornstein a Levine dokazují jisté skutečnosti pro toto pojetí, se kterými se často shledáváme i v České republice. Jednou ze skutečností je neaprobovanost učitele. To jsou lidé vykonávající učitelskou profesi bez příslušné licence. Dalším argumentem jsou dosti odlišné požadavky vysokoškolské přípravy učitelů na jednotlivých pedagogických fakultách, neboť není jasně

38) LISNEROVÁ, Romana, Adriena SMEJKALOVÁ. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: INFRA, 2005. ISBN 80-86666-24-7. s. 106.

39) VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3357-9.

vymezen soubor profesních dovedností a znalostí k vykonávání učitelského povolání. Výsledkem uvedených skutečností i jiných okolností je to, že žurnalisté, politici nebo jiné osoby z laické veřejnosti velmi často mohou hovořit o záležitostech týkajících se vzdělávání jako experti. To však v ostatních povoláních není možné.

Čeští sociologové v současnosti pracují s kategorizací profesí, která je odvozena ze škály složitosti práce. Pro osvětlení situace uvádíme v příloze č. 7 tabulku klasifikace profesí dle publikace J. Průchy.⁴⁰⁾ Tato klasifikace profesí má v základní podobě devět kategorií.

Učitelské povolání je velmi rozrůzněné. Pro objasnění využíváme typologii učitelské profese kategorizující tuto socioprofesní skupinu. Učitele můžeme rozdělit podle dané funkce, kterou na jednotlivých školách vykonávají. Můžeme tedy hovořit například o uvádějících učitelích, třídních učitelích nebo výchovných poradcích. Další typologizace může být podle typu vzdělávací instituce, ve které se vzdělávání uskutečňuje. Jednotlivé kategorie učitelů uvádíme v následující tabulce.

Tab. 3 Kategorie učitelů v České republice

Procentuální podíl z celkového počtu učitelů	
učitelé základních škol	38,8
<i>z toho: učitelé 1. stupně</i>	18,4
<i>učitelé 2. stupně</i>	20,4
učitelé mateřských škol	14,7
učitelé středních odborných škol	13,5
učitelé vysokých škol	8,9
učitelé středních odborných učilišť	7,5
učitelé gymnázií	7,1
učitelé speciálních škol	5,9
učitelé vyšších odborných škol	; 3,3

Pramen: *Statistická ročenka školství 2000/2001 – Výkonové ukazatele (2001)*

Poznámka: Tabulka kategorie učitelů v České republice převzata (Průcha J., 2002, s. 22)

40) PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-631-4.

V uvedené tabulce si můžeme povšimnout kategorie učitelé základních škol, která představuje skoro 40% z celkového počtu učitelů v České republice. Druhou velmi silnou kategorií tvoří učitelé mateřských škol. Další typologie by mohla učitele kategorizovat podle oborů nebo vyučovacích předmětů. Můžeme říci, že učitelé jako jedna ze socioprofesionálních skupin je velmi diferencovaná. ⁴¹⁾

3.3 Spolupráce školy s rodinou

Nejrůznější odborníci pedagogiky velmi zdůrazňují důležitost kooperace mezi školou a rodinou. Rodiče žáků se z vlastní zkušenosti mohou každý den přesvědčit, že vztahy školy a rodiny jsou propojeny a nelze je oddělit. Každé dítě přichází se školou denně až domů. Zároveň si dítě s sebou nosí do školy určité zvyky a způsoby chování z rodinného prostředí. Proto rodině ani škole se nenabízí jiná možnost než vzájemně spolupracovat. Pro dítě to bude velmi prospěšné, neboť jakákoliv nedůvěra, napětí, či spory mezi školou a rodinou by měly negativní vliv na dítě. Pro správný rozvoj dítěte je velmi důležité vytvoření nejlepších podmínek, což je cílem spolupráce. Vždyť přece známe všichni rčení, že společně jde všechno lépe. ⁴²⁾

Ve výchově i vzdělávání škola a rodina vystupují jako partneři, kteří by se měli mezi sebou vzájemně respektovat a do tohoto partnerského vztahu přispívat stejnou měrou. Předpokládáme, že se bude jednat o rovnocenný vztah. V takovém případě kooperace může být úspěšná a efektivní, vedoucí ke správnému a harmonickému rozvoji žáka. Téměř automaticky rodiče přijímají učitele za odborníky ve výchově a vzdělávání dětí. Samozřejmostí však není, že učitelé jsou schopni respektovat názory či zkušenosti rodičů při výchově vlastních dětí. Zároveň je mnohdy nedokáží přijmout jako přínos a obohacení pro svou práci. Spousta autorů píše, že partnerské vztahy mezi školou a rodinou jsou spíše ideály, než běžnou praktikující skutečností. Aby docházelo k naplňování tohoto ideálu, je velmi důležité vytvoření prostoru pro naslouchání, informování,

41) PRŮCHA, Jan. *Učitel: Současné poznatky o profesi*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-621-7.

42) RYMEŠOVÁ, Jana a Miloslava ŽÁKOVÁ. *Škola bez tajemství: (aneb co by rodiče měli vědět o škole)*. Praha: Illustrations. ISBN 80-85570-32-7.

rozhodování a společnou činnost či aktivitu. Rovněž je nutné diskutovat o vzájemné spolupráci a hledat možné cesty, jak tento proces neustále zlepšovat. Budování dobrých partnerských vztahů školy a rodiny patří vůbec ke klíčovým oblastem vedení a rozvoje dobrých škol.

Na základě studia odborné literatury můžeme uvést základní kroky, které je nutné dodržet při budování partnerství mezi rodinou a školou:

- Rodiče by měli obdržet dostatek informací o svém dítěti. Měli by vědět, jestli se dítěti daří ve škole. A to nejen v učení, ale i ve vztazích s učiteli a ostatními žáky. Rodiče by měli být také informováni o vzdělávacích prostředcích, které škola má k dispozici.
- Další krok představuje vysvětlování, neboť rodiče by zřejmě měli porozumět dění ve škole, jakými metodami a proč jsou jejich děti ve škole vyučovány.
- Pozorování představuje možnost nahlédnutí rodičů do reálného života školy. Nejen při dni otevřených dveří, různých koncertech nebo besídkách, sportovních dnech a jiných, ale také při běžném vyučování, kterého se mají možnost zúčastnit.
- Rodiče by měli dostat možnost podílet se na přípravě výukových materiálů, vypomáhat při akcích mimo školu nebo se účastnit výuky jako asistenti a touto participací opravdu pomoci učitelům.
- S rostoucími znalostmi vnitřního života školy by rodiče měli dostat možnost rozhodovat o škole, jejím rozvoji a kurikulu.⁴³⁾

V současné době se školy pokoušejí nabízet rodičům různé formy spolupráce. Abychom byli úspěšní při navazování dobrých a efektivních vztahů mezi školou a rodinou, neměli bychom promarnit hned první příležitost nabízející se na začátku školního roku při prvním setkání s rodiči. Velmi přínosné pro toto setkání bude připravení příjemného, bezpečného prostředí. Dobře promyšlené uspořádání třídy pak umožňuje rodičům i učitelům lepší komunikaci vzájemně mezi sebou. V úvodu schůzky či setkání bychom neměli opomenout na stanovení jasných pravidel,

43) RABUŠICOVÁ, Milada, KLÁRA ŠEĐOVÁ, KATEŘINA TRNKOVÁ a VLASTIMIL ČIHÁČEK. *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3598-6.

kteřá by měla být zajisté dŮslednĚ dodřžována. Pro rodiĉe pak bude srozumitelnĚ, kde a kdy budou probíhat daná setkávání, jakým způsobem bude probíhat komunikace a mořné zkontaktování se navzájem. ⁴⁴⁾

3.4 Formy spolupřáce mezi školou a rodinou

Spolupřáce školy a rodiny bude zajisté přispívat k efektivitĚ vzdělávání kařdĚho dítĚte. Nestaĉí pouze zajistit optimální podmínky pro partnerský vztah, ale tato spolupřáce se urĉitĚ neobejde bez navázání a pravidelného udržování kontaktu. Úkolem školy bude samozřejmĚ nabídnout rodiĉům rŮzné mořné formy spolupřáce. Rodiĉe si pak budou moci vybrat jim nejlépe vyhovující typ spolupřáce.

Krejĉová a Kargerová⁴⁵⁾ uvádĚjí ve své knize tři základní formy spolupřáce:

- osobní kontakt pedagogŮ s rodinou řáka;
- písemné formy kooperace pedagogŮ s rodinou řáka;
- ůĉast rodiĉŮ při vyuĉování.

Osobní kontakt pedagogŮ s rodinou řáka

VŮbec první osobní kontakt ůĉitele s rodiĉi řáka by měl být jeřtě před zahájením školní docházky. Velmi prospĚšné bude, kdyř se rodiĉe seznámí předem nejen s prostředím školy a třídny, ale také se školním vzdělávacím programem i s metodikou vyuřívanou ůĉiteli. V současné době na většinĚ škol probíhají připravky pro předřkoláky. Rodiĉe zde mají mořnost poznat práci ůĉitele, zhlĚdnout své dítĚ při výuce. Rovněř zde získají potřebné rady, jak se svým dítĚtem doma procviĉovat a trĚnovat dané ůkoly a cviky, aby se odstranily přápadné jeho nedostatky a bylo co nejlépe připraveno pro vstup do první třídny. Při prvním setkání s rodiĉi je nezbytnĚ, aby byli dostateĉnĚ informováni a seznámeni s povinnostmi a požadavky, které škola bude požadovat. Naopak by také rodiĉe měli pedagogu sdĚlit všechny potřebné informace týkající se jejich dítĚte.

V dneřní době jsou rodiĉe mnohdy velmi pracovnĚ vytířeni a nemají přáliš volného ĉasu na neformální setkání s pedagogem. Jedna z tĚchto

44) KREISLOVÁ, Zdenka. *Krok za krokem 1. třídny*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2038-8.

45) KREJĉOVÁ, VĚra a Jana KARGEROVÁ. *Vzdělávací program Zaĉít spolu: Metodický pŮvodce pro 1. stupeň základní školy*. Vydání 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-695-0.

neformálních příležitostí je okamžik příchodu a odchodu žáka ze školy za přítomnosti rodičů. Učitel a rodič zde mají prostor ke vzájemnému informování o úspěších, problémech a denních aktivitách dítěte ve škole.

V případě nutnosti rychlého zkontaktování se s pedagogem nebo naopak s rodičem můžeme využít telefonické rozhovory. Taktéž v situaci, která vyžaduje okamžité řešení.

Další alternativou osobního kontaktu jsou konzultace učitel-rodič-žák, při kterých jsou rodiče obeznámeni o pokrocích svého dítěte i o jeho dalších postupech v učení. Nejběžnější forma setkání s rodiči, někdy mohou být přítomné i děti, jsou individuální a třídní schůzky informačního nebo instruktivního charakteru.

V průběhu školního roku mají rodiče možnost se zúčastnit různých školních akcí a tak se potkat s ostatními rodiči, žáky i pedagogy školy. Patří zde besídky, výlety, pobyty v přírodě, dny otevřených dveří aj. Učitelé jistě uvítají jakoukoliv pomoc ze strany rodičů při realizaci těchto akcí.

Písemné formy kooperace pedagogů s rodinou žáka

V případě, kdy nelze realizovat osobní kontakt mezi školou a rodiči, využíváme písemné formy komunikace. Škola prostřednictvím letáčků, příruček, brožurek i webových stránek blíže informuje rodiče o programu školy, možnostech školy, učitelském sboru a mimoškolních aktivitách.

Další kategorii představují třídní či školní časopisy nebo zpravodaje seznamující rodiče s veškerým děním ve škole. Zde jsou zveřejněny informace o realizovaných nebo teprve plánovaných akcích. Samotní žáci mohou do časopisu nebo zpravodaje přispívat a prezentovat svou dětskou tvorbu. Rubrika obsahující názory, dotazy i náměty rodičů rovněž posiluje kooperaci rodiny a školy.

V neformálních písemných zprávách učitelé uvádí průběžné hodnocení aktivit, dovedností a úspěchů žáka ve škole. Součástí zpráv tohoto charakteru nejsou jen žákovy pokroky a seznámení s dalšími kroky v jeho vzdělávání, ale také žádání pomoci a zpětné vazby.

V prostorách školy jsou umístěny různé nástěnky i vitríny, které rovněž informují rodiče. Umísťujeme zde aktuální programy, termíny schůzek, pokyny k dobrovolným akcím nebo také i poděkování rodičům za pomoc. Nástěnky a vitríny by měly být pravidelně aktualizovány, doplňovány dětskou tvorbou, případně fotografiemi ze společných setkání.

K efektivní spolupráci přispěje taktéž schránka pro návrhy, která umožní rodičům, žákům i pedagogům se anonymně vyjádřit ke všemu dění ve škole.

V současnosti je poměrně často využívána i elektronická pošta nebo sms zprávy. Spoustě rodičů tato forma písemné komunikace vyhovuje a upřednostňují ji, neboť jsou velmi pracovně vytíženi a tuto alternativu považují za běžnou a pohodlnou.

Účast rodičů při vyučování

V dnešní společnosti se nestává běžnou rutinou, aby se rodiče či jiní rodinní zástupci účastnili výuky nebo se nějakým způsobem participovali a přispívali k samotnému vyučování. To jim však umožní vidět skutečnou práci pedagoga a chování, jednání a reakce svého dítěte. Rodiče se mohou podílet na kooperaci ve třídě na různých úrovních.

▪ Rodič v roli pozorovatele (návštěvníka)

Pozorováním mají rodiče možnost se seznámit s děním ve třídě. Poznají styl práce pedagoga s žáky a práci vlastního dítěte i ostatních žáků.

▪ Rodič v roli odborníka

Rodiče mohou žáky ve třídě obohatit svými znalostmi a dovednostmi tím, že připraví pro ně přednášku nebo besedu ze své profese a zajistí exkurzi svého pracoviště. Dále mohou být nápomocni třeba při výrobě pomůcek.

▪ Rodič v roli asistenta

Rodiče se pravidelně účastní výuky, pomáhají s její přípravou i realizací. Je nápomocný učiteli při vyučování jako asistent.

Zajisté zde nebyly uvedeny všechny možné formy spolupráce. Pro fungování kooperace mezi školou a rodinou jsou však uvedené formy dostačující. Přispět k dobrým partnerským vztahům může tzv. již zmíněna rodičovská místnost, ve které mohou být k dispozici rodičům nejen dětské knihy a odborné knihy z pedagogické-psychologické literatury, ale i různé

didaktické pomůcky k zapůjčení. Tuto výpůjční službu rodiče rovněž mohou ocenit a může být pro ně velkým pomocníkem. Určitě je nutno podotknout, že prvním iniciátorem vůbec při budování partnerských vztahů a spolupráce bude škola či pedagogové. Ne vždy však jejich práce, úsilí, trpělivost a snaha bude dostatečně oceněna a odměněna zpětnou vazbou.

3.5 Vliv rodiny na vzdělávání dětí ve škole a pedagogické inovace

Rodina a škola představují doplňující se role v oblasti vzdělávání. Patří mezi prvotní instituce každého dítěte. Odlišují se však ve svých prioritách, v organizaci času a prostoru, v požadavcích, ve vztahu k dětem a v mnoha dalších hlediskách. Společným cílem je zajištění optimálního vývoje dětí. Školní úspěchy a výsledky v dnešní době velmi ovlivňují jejich budoucí životní dráhu. Snad proto se rodiče pokouší udržet maximální kontrolu nad studiem svých dětí. Rodina značně ovlivňuje úspěšnost dítěte ve škole, zčásti neuvědoměle a zčásti záměrně. Zahraniční studie potvrdila, že velký vliv na školní výsledky a později i na profesní kariéru má právě rodinné zázemí. Zahraniční odborníci zastávají názor, že rodina utváří jakési stavební kameny, na kterých pak škola může budovat vzdělávání dítěte. Na konci 60. let se obdobné závěry potvrdily i v našem prostředí. Současné výzkumy nejen v zahraničí nahlízejí z nejrůznějších pohledů na skutečnost, jak rodina ovlivňuje školní výsledky dítěte. Studie mohou být zaměřeny na socioekonomický status domácnosti, vztahy mezi rodinou a školou, rodičovské hodnoty, zapojení rodiny do širších sociálních sítí nebo vliv rodiny na školu.

Početné výsledky zahraničních výzkumů potvrzují předpoklad, že určitým způsobem může úzká spolupráce rodiny a školy ovlivňovat školní výkony dětí. Lepší šance na úspěch ve škole mají děti, jejichž rodina komunikuje se školou a dává svému dítěti takové informace, které se týkají učení a školy, které jsou bezesporne s informacemi, jež dítě dostává ve škole od svých učitelů. Je prokazatelné, že zapojování rodičů do života školy je přínosné. Ovlivňuje nejen výsledky, ale i chování dítěte.

Žáci mají mnohem lepší docházku, známky, chování a lépe jsou připraveni.

Účast

rodičů na různých školních akcích přispěla ke zlepšení školní docházky dítěte. Na těchto akcích se vytvářejí sítě dospělých osob, které dotyčné dítě znají a tím pádem ho mohou lépe kontrolovat. Pokud škola více nabídne rodičům různé aktivity a vybízí je ke komunikaci, pak se rodiče mnohem více zapojují. ⁴⁶⁾

PEDAGOGICKÉ INOVACE

Pojem zapojení rodičů je obsáhlý a zahrnuje od způsobu výchovy dítěte a působení na něj, jeho péči, až po účast rodičů na různých akcích pořádaných školou. Prvotní iniciativu a kroky k zapojení rodičů do vzdělávání dítěte musí prokázat většinou škola. Pomocí nejběžnější typologie můžeme kategorizovat zapojení rodičů takto:

1. rodičovství – zaopatřit a pečovat o děti
2. komunikace – plynulá výměna informací mezi pedagogy a rodinou
3. dobrovolnictví – ochota rodičů pomoci škole
4. učení doma – snaha rodičů podporovat, doplňovat školní vzdělávání
5. rozhodování – participace v řídicích strukturách školy (v radě školy)
6. kooperace s jinou komunitou – možnost zastupovat školu během jednání s nějakou další organizací.

Výzkumy poukazují na možné překážky zabraňující rodičům v zapojení do vzdělávání svého dítěte. Jedná se zejména o nepřipravenost ze strany pedagogů na spolupráci s rodiči nebo předcházející negativní zkušenosti a postoje rodičů ke škole. Dále nastavené podmínky zaměstnavatele, které neumožňují rodičům se účastnit obvyklého setkání s učiteli. Určitě bychom našli ještě další překážky. ⁴⁷⁾

Současné pedagogické myšlení vynakládá úsilí a hledá nové cesty zkvalitňující vzdělávací i výchovné procesy. Projevuje třeba snahu o rozvíjení pedagogických inovací. Pod tímto pojmem můžeme obvykle chápat zavedení nebo rozvíjení nových prvků do výchovně vzdělávacího procesu. Inovace za cíl tedy považuje zkvalitnění tohoto systému. Dané změny vycházející z jednotlivých škol, odborných pracovišť, školských institucí, ze sféry vědy nebo od učitelů jsou spjatý

46) RABUŠICOVÁ, Milada, Klára ŠEĐOVÁ, Kateřina TRNKOVÁ a Vlastimil ČIHÁČEK. *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3598-6.

47) DVOŘÁK, Dominik. *Efektivní učení ve škole*. Vydání 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-556-3.

se společenským kontextem. Týkají se například metod, obsahu nebo nových struktur školy. Aby skutečně mohly být úspěšně využívány nové podněty, musí pedagog hlouběji poznat jejich smysl a věcnou podstatu. Změny pedagogické inovace přináší i otevřené vyučování zahrnující různé prvky pedagogických činností podporujících změny v dosavadním stylu vyučování. Je založeno na humanitě na nové úrovni a vychází ze současně měnící se společenské i historické situace. Otevřené vyučování vyhledává cesty k tvořivému učení, samostatnému a aktivnímu získávání zkušeností. Žáci se vzdělávají prostřednictvím hry, uměleckých aktivit, experimentů, realizace různých projektů i frontálního vyučování. K pozitivním rysům aktivního vyučování patří partnerská kooperace, skupinová práce, schopnost vzájemné komunikace, tolerance a pomoci. Vzdělávání je vnitřně spjato s výchovou.

Projektové vyučování je dalším významným rysem. V současné době je považováno za komplementární doplněk prohlubující a rozšiřující kvalitu vyučování. Projektové vyučování vychází ze zkušenosti žáka. Nejdříve si musí pedagog zvolit situaci představující problém nebo formulovat myšlenku či nápad, které jsou dále upřesňovány. Dalším krokem je prodiskutování plánu řešení daného problému. Upřesňují se úkoly, které budou řešit jednotlivci nebo skupiny. Stanoví se forma výsledku např. dokumentace, model, výstavka aj. Následujícím momentem nastává samotné řešení úkolů. Různorodá práce přesahuje běžné činnosti frontálního vyučování. Žáci mohou shromažďovat potřebný materiál (knihy, encyklopedie, novinové výstřižky, slovníky), vyhledávat různé informace, spojovat text a obraz, měřit, experimentovat, účastnit se různých exkurzí, sestrojovat modely, vyrábět nějaké předměty, připravovat výstavku apod. Posledním krokem by mělo být zhodnocení práce během projektu a reprezentace či zveřejnění výsledků práce. Uskutečňované projektové vyučování může mít libovolný rozsah. Někdy ho lze realizovat v jedné nebo několika hodinách. Jindy se může jednat o půldenní projekt. Menší projekty se uskutečňují v rámci jednotlivých předmětů. Rozsáhlejší projekty se organizují většinou jednou za rok. Pedagogové obvykle nepoužívají k hodnocení projektového vyučování známky, ale využívají formy slovního hodnocení, ať už práci jednotlivého žáka, nebo celé skupiny.

Prostřednictvím projektu se rozvíjí samostatnost, iniciativa a tvořivost žáků a vede je k získání dovednosti naplánovat si svou práci, dokončit ji a umět nést za ni zodpovědnost. K realizaci projektového vyučování lze využít i spolupráci s rodiči, což bude představovat jednu z forem kooperace mezi školou a rodinou. Rodiče svou účastí při projektovém vyučování mohou být pomocníkem svému dítěti při řešení zadaného úkolu. Zároveň ho mohou obohatit o své znalosti a dovednosti. ⁴⁸⁾ V příloze č. 8 uvádíme projektové vyučování „Cesta vesmírem“.

3.6 Shrnutí

V naší společnosti každé dítě musí absolvovat povinně školní docházku základního vzdělávání. Tím pádem škola svou výchovou a působením na každého žáka ovlivňuje výrazně jeho budoucí rozvoj či vývoj. Nemělo by se však zapomínat, že rodiče nesou za své děti jednoznačně primární zodpovědnost, a to ve výchově, vzdělávání i rozhodování. Mohou rozhodnout, na kterou školu bude jejich dítě umístěno a jakým směrem se bude ubírat rozvoj dovedností, vědomostí a vůbec všestranné kultivace jeho osobnosti. Škola s rodinou jsou nejdůležitějšími účastníky ve výchovně vzdělávacím procesu dětí. Právě proto se klade velmi velký důraz na navázání dobrých partnerských vztahů mezi školou a rodinou a budování efektivní spolupráce. Oba aktéři by se měli vzájemně respektovat, přispívat k úspěchu partnerství stejně. Někdy se stává skutečností, že pedagogové se považují za odborníky s většími znalostmi a dovednostmi. Naproti tomu občas vidíme rodiče, kteří se sami mohou považovat za vzdělanější než učitelé. Skutečnou pravdou však je, že ani nejlepší pedagog nezná žáka tak dobře jako jeho rodiče. Podstatné je, aby rodiče sdělili učiteli, co dítě zajímá, jaké má úspěchy, co je jeho slabou stránkou nebo co mu způsobuje potíže. Zároveň učitelé by měli rodiče informovat o studijních výsledcích žáka a nabídnout další možnosti vedoucí ke zkvalitnění výchovně vzdělávacího procesu dítěte.

48) SKALKOVÁ, Jarmila. *Za novou kvalitu vyučování*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-11-7.

II. VÝZKUMNÁ ČÁST

4 PEDAGOGICKÝ VÝZKUM

Změny probíhající v současné společnosti vedou k nárůstu počtu pracovně vytížených rodičů. Což představuje negativní stránku vůbec k navázání a postupnému budování spolupráce mezi školou a rodinou. Můžeme se tedy častěji setkávat se skutečností, že teoretické poznatky této problematiky se v některých případech zcela neshodují se skutečností v běžném životě. Smyslem této práce bylo prostřednictvím dotazníkového šetření zmapovat nynější postoj nejen učitelů, ale i rodičů ke vzájemné spolupráci. Zároveň popsat a porovnat nejpoužívanější formy kooperace jak ze strany pedagogů, tak ze strany rodičů. Dále zjistit nabídku akcí pořádaných školou pro rodiče a následný zájem o ně ze strany rodičů. Rovněž jejich ochotu podat pomocnou ruku a podílet se při organizaci školních akcí. Prošetřit, jestli rodiče kladou nějakou důležitost či význam na participaci při realizaci těchto akcí, zda mezi nimi probíhá objektivní komunikace a které formy komunikování mezi učitelem a rodičem žáka jsou využívány. K tomuto řešení problému jsme využili pedagogický výzkum, který probíhal ve školním roce 2011/2012 na 1. stupni základních škol v Moravskoslezském kraji. Z oslovených devíti základních škol bylo ochotno se zúčastnit tohoto dotazníkového šetření osm základních škol. Z toho byly čtyři vesnické školy a pět městských škol. Dotazníky zcela anonymní byly určeny pedagogům a rodičům žáků 1. stupně základních škol.

Na základě studia odborné literatury jsme zvolili deskriptivní neboli popisný výzkum, který nám podává obraz dané situace nebo jevu či vztahů se specifickými podrobnostmi. Výzkum představuje jakousi plánovanou systematickou činnost, která se snaží odpovídat na kladené otázky. Popisné výzkumné problémy zpravidla vyhledávají odpovědi na otázky: Kdo? Jaké? Kolik?.⁴⁹⁾

P. Gavora⁵⁰⁾ uvádí výzkumné metody, které se u takového výzkumu zpravidla používají, a to škálování, pozorování, interview nebo dotazník. Můžeme tedy říct, že výzkumná metoda získává určitá data v terénu. V našem případě, jak bylo zmíněno již výše, jsme zvolili za výzkumný nástroj dotazník.

49) HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.

50) GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vydání 2. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

4.1 Výzkumné cíle a metoda výzkumu

Stanovili jsme si tyto **dílčí výzkumné cíle**:

- zjistit, jaké formy komunikace využívají pedagogové a rodiče,
- zjistit, zda pedagogové a rodiče považují komunikaci za důležitou,
- zjistit, jaké formy spolupráce využívají pedagogové a rodiče,
- zjistit, jaká je návštěvnost školních akcí rodiči.

Výzkumná metoda

Ke sběru dat a následné jejich analýze jsme využili dotazníku viz. příloha č. 9, jako jednoho ze způsobů kvantitativního postupu. Dotazování představuje metodu zjišťování údajů způsobem písemného kladení otázek a pak následného získávání písemných odpovědí. Osobu vyplňující dotazník nazýváme respondentem. Otázkou nebo někdy položkou nazýváme jednotlivé prvky dotazníku. V případě střídání více typů otázek hovoříme o variabilitě, která zlepšuje pozornost respondenta. Validitou rozumíme správnost nebo přesnost odpovídajících respondentů. U anonymních dotazníků mohou respondenti odpovídat pravdivěji než u dotazníků neanonymních. V některých případech může anonymní dotazník vést respondenta k povrchním odpovědím, neboť ho dotazovaný nepovažuje za důležitý. Faktografické otázky dosahují většinou vysoké validity. Další vlastností dotazníků je reliabilita, která představuje vnitřní konzistenci dotazníku. Vyšší reliability dosáhneme, když klademe více otázek na jednu informaci.⁵¹⁾

Dotazník č. 1

Dotazník byl anonymní, vlastní konstrukce a byl určen učitelům 1. stupně základních škol. Část A obsahovala 3 otázky demograficky zaměřené, z toho dvě otázky měly uzavřenou odpověď a jedna otázka otevřenou odpověď. Část B obsahovala 9 otázek, kde kromě dvou polouzavřených odpovědí byly všechny uzavřené.

Prostřednictvím dotazníku jsme zjišťovali:

- zda ve školství dochází k feminizaci,
- jakým způsobem pedagogové komunikují s rodiči žáků,
- jaký pohled mají učitelé na spolupráci rodičů se školou,
- jaká je návštěvnost školních akcí rodiči z pohledu učitelů.

51) GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vydání 2. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.

Dotazník č. 2

Tento dotazník byl rovněž vlastní konstrukce a zcela anonymní, určen rodičům žáků 1. stupně základních škol. Část A obsahovala 2 otázky také demograficky zaměřené, které měly uzavřenou odpověď. Část B obsahovala 9 otázek, mimo dvě polouzavřené odpovědi byly všechny uzavřené.

Prostřednictvím dotazníku jsme zjišťovali:

- jaká je nejčastější věková skupina rodičů,
- jakým způsobem rodiče komunikují s učitelem,
- jaký je postoj rodičů ke spolupráci se školou,
- které školní akce nejvíce rodiče navštěvují.

4.2 Charakteristika zkoumaného vzorku

Učitelé

Ve školním roce 2011/2012 jsem oslovila celkem 100 pedagogů základních škol a požádala jsem je o vyplnění anonymních dotazníků. Z celkového počtu oslovených byli pouze tři muži a zbytek respondentů byly ženy. Odpovědi na dané otázky se nijak výrazně nelišily v závislosti na pohlaví, ale určité rozpory byly zaznamenány v reakcích na tytéž otázky, které byly kladeny rodičům a vypovídají tak o rozdílných pohledech na tutéž problematiku.

Rodiče

Ve výše uvedeném školním roce 2011/2012 jsem požádala o vyplnění anonymních dotazníků 200 rodičů dětí z 1. stupně základní školy. Výraznou převahu zde tvořily ženy/matky proti mužům/otcům, což vypovídá o tom, že ženy plní svůj podíl na vzdělání dětí a komunikaci se školou aktivněji.

4.3 Vyhodnocení a interpretace dat dotazníků

4.3.1 Návratnost dotazníků

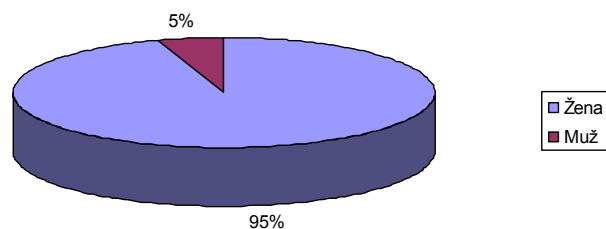
Tab. č. 4: Počet rozdaných a vrácených dotazníků

	Rozdané dotazníky	Vrácené dotazníky	Vyřazené dotazníky	Návratnost v %
Učitelé 1. stupně ZŠ	100	65	5	65
Rodiče žáků 1. stupně ZŠ	200	133	9	65

4.3.2 Výsledky dotazníků pro učitele

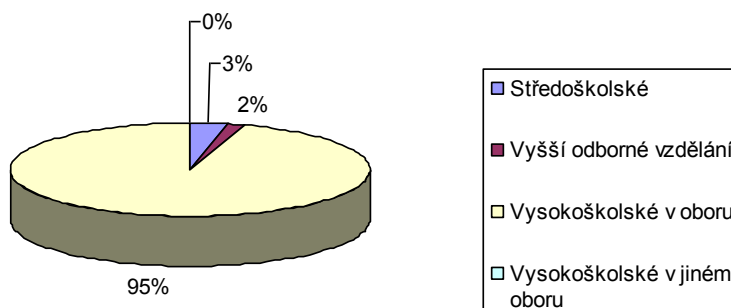
Část A

Graf č. 1: Pohlaví pedagogů

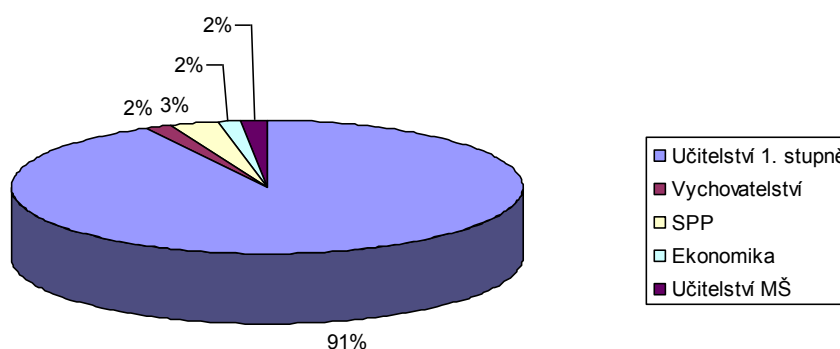
V grafu si můžeme jednoznačně povšimnout převahy žen nad muži, kdy z 60 dotazovaných byly v 57 případech zastoupeny ženy a pouze 3 byli muži. Potvrdila se teorie, že v současnosti dochází k feminizaci ve školství. Důvody, které to způsobují, uvádíme v podkapitole 3.2 o učitelské profesi.

Graf č. 2: Nejvyšší dosažené vzdělání pedagogů

V grafu, který se týká vzdělání pedagogů, 57 z 60 dotázaných respondentů dosáhlo vysokoškolského vzdělání v oboru. Pouze 2 dotázaní mají vzdělání středoškolské a 1 vyšší odborné. Kategorizaci, která je odvozena ze škály složitosti práce, uvádíme v tabulce v podkapitole 3.2 o učitelské profesi.

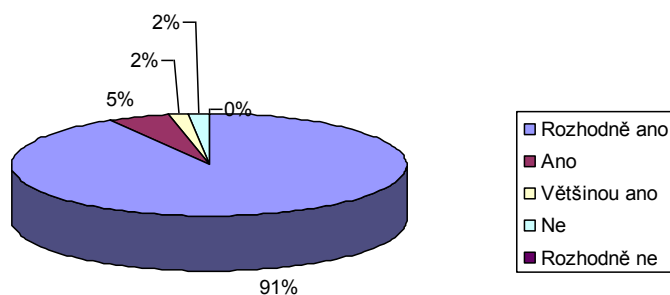
Graf č. 3: Obor nejvyššího dosaženého vzdělání

Dotazníky byly rozdány respondentům vyučujícím na 1. stupni základních škol. Aprobace pro výuku v tomto oboru dosáhlo překvapivých 60 dotazovaných, 2 byli speciální pedagogové, 1 vychovatel, 1 ekonom a 1 učitel v mateřské škole. Celkově tedy můžeme vyvrátit výzkum Ornsteina a Levina, kteří označují učitelské povolání za vyvíjející se profesi i z hlediska nedostatečné aprobovanosti učitelů. Podrobně se tomuto postoji věnujeme v podkapitole 3.2 o učitelské profesi.

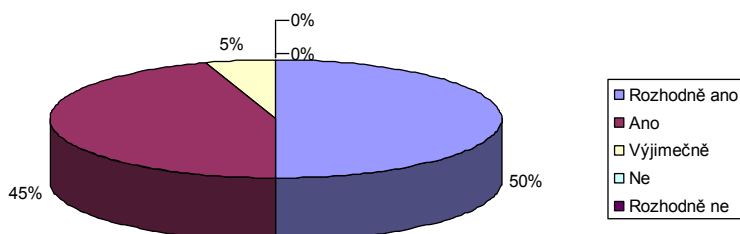
Část B

Graf č. 1: Důležitost komunikace s rodiči a žáky ve výchovně vzdělávacím procesu

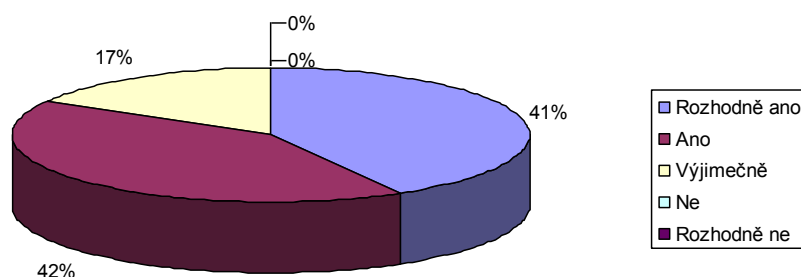
Už v teoretické části se v kapitole 2 zamýšlíme nad otázkou důležitosti komunikace mezi rodinou a školou, kterou považujeme za nepostradatelnou při budování vzájemných vztahů. Totéž nám potvrdily i výsledky dotazníkového šetření, kdy 55 respondentů na tuto otázku odpovědělo jednoznačně kladně, 3 souhlasili, 1 uvedl, že ji většinou za důležitou považuje a pouze 1 odpověděl záporně. Rozhodně nesouhlasně se nevyjádřil nikdo.

Graf č. 2a: Využívaný způsob komunikace s rodiči – hromadné třídní schůzky

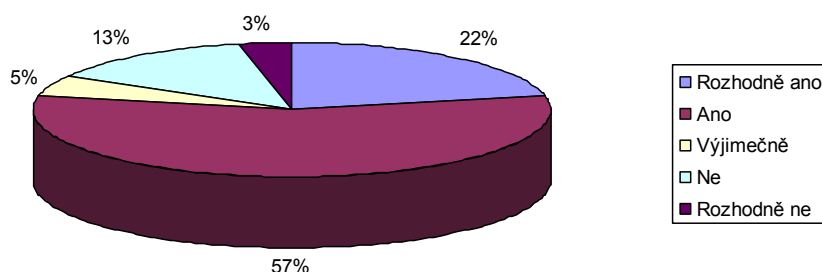
V případě komunikace s rodiči dává 30 dotazovaných učitelů rozhodně přednost hromadným třídním schůzkám, 27 je využívá a pouze 3 učitelé je jako komunikační kanál využívají výjimečně. Možnosti rozhodného odmítnutí však nevyužil nikdo. Stále se tedy setkáváme s tím, že učitelé využívají této možnosti. V podkapitole 3.4 poukazujeme na důležitost osobních kontaktů a jejich nenahraditelnost při vzdělávání dětí.

Graf č. 2b: Využívaný způsob komunikace s rodiči – individuální třídní schůzky

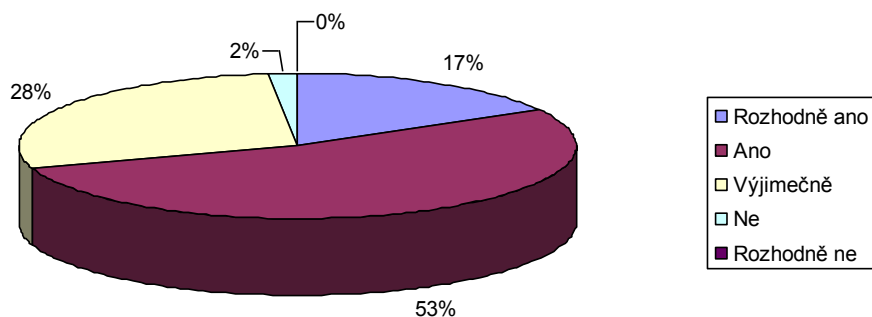
Individuálním třídním schůzkám dává v našem dotazníku rozhodný souhlas 25 dotázaných a 25 s nimi souhlasí. Tuto formu komunikace výjimečně využívá jen 10 učitelů. Možnosti záporných odpovědí nevyužil ani jeden respondent. Tento fakt svědčí o tom, že učitelé využívají prioritně hromadných schůzek, ale jsou pro ně nástrojem informačním a instruktivním. Oproti tomu se při individuálních pohovorech mohou věnovat podrobně konkrétnímu dítěti, jeho problémům, pokrokům a umožní jim přímé nahlédnutí do fungování rodiny. Touto alternativní komunikací se zabýváme v podkapitole 3.4.

Graf č. 2c: Využívaný způsob komunikace s rodiči – e-mail

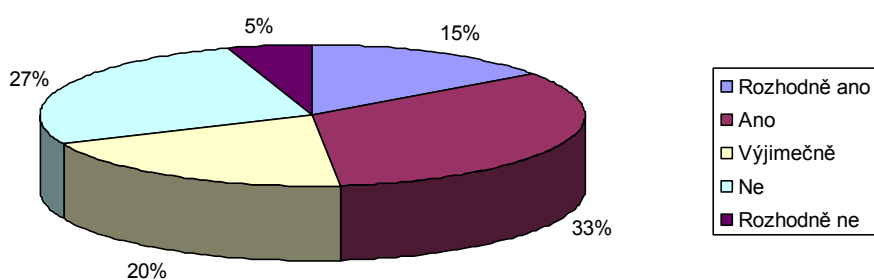
Tento moderní a nejnovější způsob komunikace zaznamenal v našem dotazníku společně s telefonickou komunikací a internetovými stránkami největší rozporuplné reakce. V případě e-mailu se rozhodně kladně vyjádřilo pouze 13 respondentů z 60. 34 jej však ke komunikaci využívá. Výjimečně se jím zabírají 3 učitelé, 8 jej z různých důvodů nevyužívá a 2 jej rozhodně odmítají. Tento způsob komunikace uvádíme v podkapitole 3.4.

Graf č. 2d: Využívaný způsob komunikace s rodiči – telefon

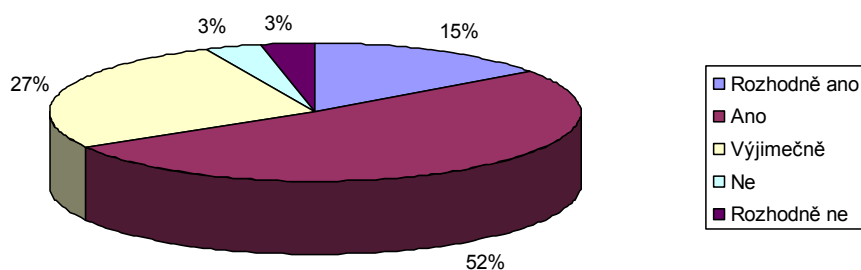
Telefonu využívá jako rozhodně důležitého komunikačního prostředku s rodiči 10 učitelů, kteří vyplnili naše dotazníky. 32 z 60 dotázaných tímto způsobem komunikuje, což bezesporu svědčí o rychlosti, bezprostřednosti, dostupnosti a oblíbenosti tohoto způsobu kontaktu. 17 učitelů tento způsob využívá ve výjimečných případech a pouze jeden dotázaný pomocí telefonu s rodiči nekomunikuje. Rozhodně zamítnutí však nezvolil nikdo. Také tímto komunikačním kanálem se zabýváme v podkapitole 3.4.

Graf č. 2e: Využívaný způsob komunikace s rodiči – školní internetové stránky

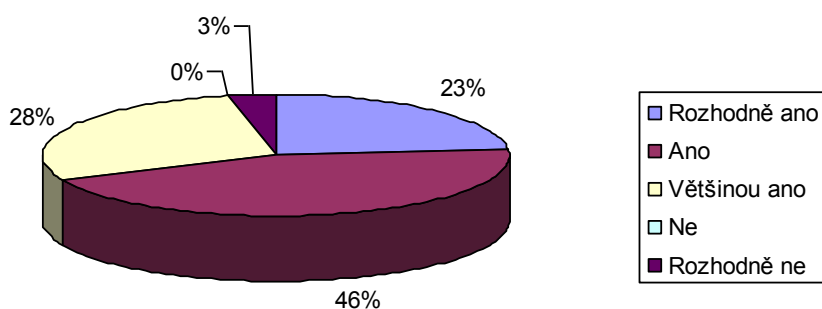
Školní internetové stránky, o kterých se zmiňujeme v podkapitole 3.4, se v poslední době stávají oblíbeným a snadno dostupným zdrojem informací, a to hlavně tehdy, kdy osobní kontakt není z různých důvodů možný. To se také odrazilo na hodnocení dotazovaných, kteří v 9 případech stránky jednoznačně preferují a ve 20 případech je využívají. Ke komunikaci je 12 učitelů využívá výjimečně a 16 je nevyužívá vůbec. 3 respondenti z 60 se jim rozhodně brání a razantně je ve svých odpovědích odmítli.

Graf č. 2f: Využívaný způsob komunikace s rodiči – písemně

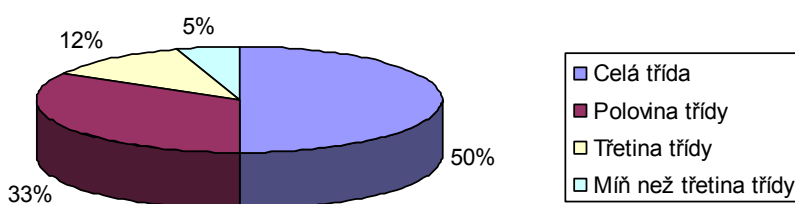
Písemnou komunikací a jejími formami se zabýváme podrobněji v podkapitole 3.4. Jako rozhodně uznávanou variantu ji zvolilo 9 z 60 respondentů a 31 psanou komunikaci využívá. 16 učitelů se písemně dorozumívá s rodiči jen výjimečně. Překvapivě 2 respondenti tuto možnost nevyužívají a 2 ji dokonce striktně odmítají.

Graf č. 3: Dostatečnost poskytnutých informací

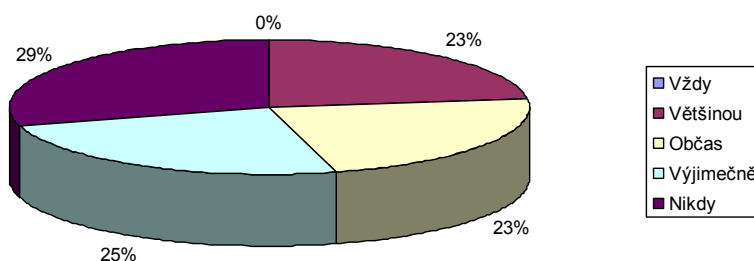
V souhrnu všech výše uvedených komunikačních prostředků jsme prostřednictvím dotazníků zjistili, že 14 respondentům z řad učitelů se poskytnuté informace zdají rozhodně objektivní a vyčerpávající. 27 z 60 se pak zdají dostačující a 17 pedagogů je většinou uzná jako vypovídající informaci. Negativní variantu neuvedl ve svých odpovědích nikdo, ale razantního odmítnutí jako své odpovědi využili 2 učitelé. Je však evidentně zřejmé, že obsah sdílených informací je pro učitele důležitým bodem v komunikaci mezi rodinou a školou. Rozsah poskytnutých informací by měl být vypovídající a potřebný k efektivnímu vzdělávání žáka, což zmiňujeme v podkapitole 2.2.

Graf č. 4: Účast rodičů na individuálních třídních schůzkách

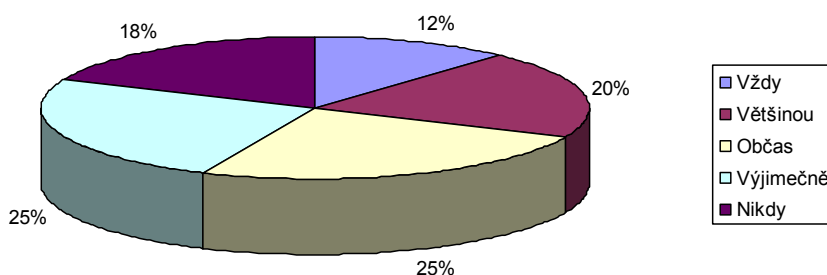
Individuálních třídních schůzek jako jednoho ze způsobů komunikace využívá z pohledu učitelů v 30 případech celá třída, ve 20 případech polovina třídy a pouze v 7 případech třetina třídy. 3 respondenti uvedli, že těchto pohovorů se účastní jen méně než třetina třídy. Oproti negativním reakcím a zkušenostem můžeme na základě námi zjištěných informací potvrdit, že individuální pohovory jsou oblíbené, vypovídající a důležité komunikační prostředky viz. podkapitola 3.4.

Graf č. 5a: Aktivita rodičů při organizaci – dnů otevřených dveří

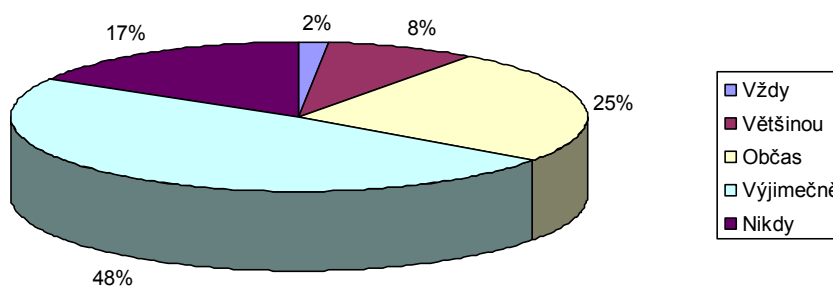
V podkapitole 3.4 uvádíme jako další formu kooperace mezi školou a rodinou také pomoc rodičů s organizací různých školních akcí. V případě realizace dnů otevřených dveří pedagogové nevyužili první možnost odpovědi a to, že rodiče se vždy podílí na organizaci. 14 učitelů využilo možnost odpovědi většinou, dalších 14 učitelů odpovědělo občas. 15 pedagogů vidí pomoc s touto realizací jako výjimečnou. Zápornou odpověď využilo 18 respondentů, kteří zastávají názor, že rodiče se nikdy nepodílejí na organizaci dnů otevřených dveří.

Graf č. 5b: Aktivita rodičů při organizaci – školních besídek

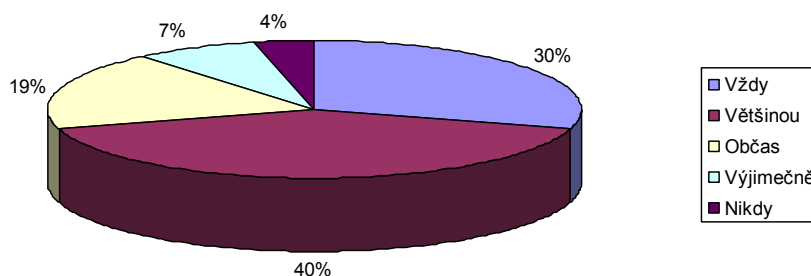
Dotazníkové šetření ukazuje, že atraktivnější akcí pro rodiče jsou školní besídky. 7 respondentů jednoznačně odpovědělo, že se rodiče vždy zapojují do jejich organizace. 12 respondentů odpovědělo většinou, 15 respondentů z 60 využilo odpovědi občas. 15 pedagogů se přiklání k odpovědi výjimečně. 11 pedagogů zastává názor, že rodiče se nikdy nepodílejí na organizaci školních besídek. Viz. podkapitola 3.4.

Graf č. 5c: Aktivita rodičů při organizaci – školních výletů

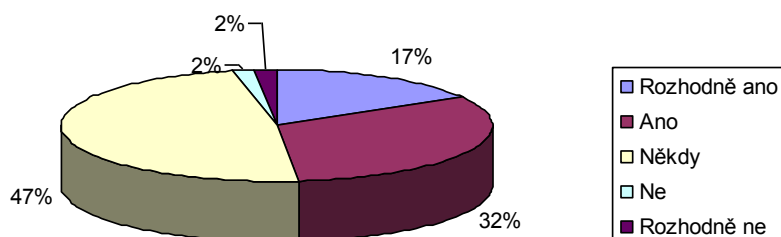
V tomto případě pouze jeden respondent využil odpovědi, že rodiče se vždy podílejí na organizaci školních výletů a 5 respondentů odpovědělo většinou. 15 pedagogů se přiklonilo k odpovědi občas. 29 pedagogů z 60 vidí pomoc rodičů při organizování školních výletů jako výjimečnou. 10 učitelů má zkušenost, že se rodiče nikdy nepodílejí na organizaci. Viz. podkapitola 3.4.

Graf č. 5d: Aktivita rodičů při organizaci – jiných akcí (ozdravný pobyt, jarmark – vánoční a velikonoční, akademie, divadlo, celoškolské akce, bruslení, karneval, noc s Andersenem, projekty, Den dětí, Mikuláš, trhy – vánoční a Martinský)

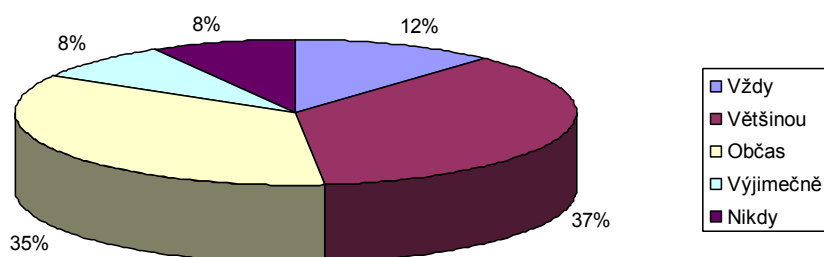
Pouze 27 respondentů z 60 využilo možnosti odpovědět a zareagovat na tuto otázku. V popisce grafu (viz. výše) jsou uvedeny všechny akce, které respondenti zaznamenali do dotazníku. Z počtu 60 dotázaných 8 odpovědělo, že rodiče vypomáhají s organizací různých akcí pořádaných školou vždy. Dalších 11 pedagogů se přiklonilo k variantě odpovědi většinou, 5 zvolilo odpověď občas a 2 pedagogové variantu výjimečně. Jen 1 pedagog uvádí, že se na organizaci školních akcí rodiče nepodílejí nikdy. Viz. podkapitola 3.4.

Graf č. 6: Důležitost rodičů při organizaci školních akcí

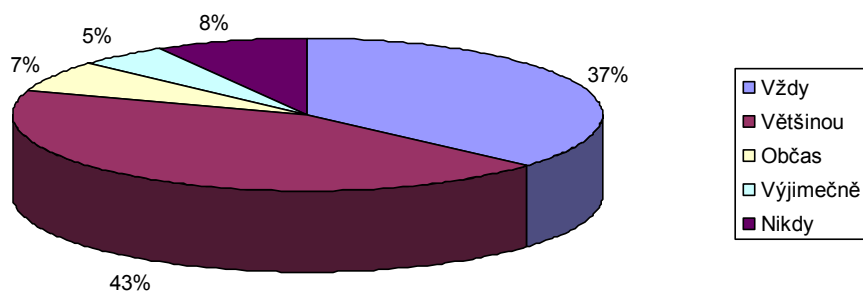
V podkapitole 3.3 zdůrazňujeme důležitost participace rodičů při organizování různých akcí. Přesto jen 10 respondentů projevilo jasný souhlas s její důležitostí. 19 respondentů využilo variantu odpovědi ano a 29 respondentů někdy. 1 odpovídající se přiklonil k názoru, že nepovažuje pomoc rodičů při realizaci školních akcí za důležitou. Taktéž 1 respondent využil záporné odpovědi rozhodně ne.

Graf č. 7a: Účast rodičů na dnech otevřených dveří

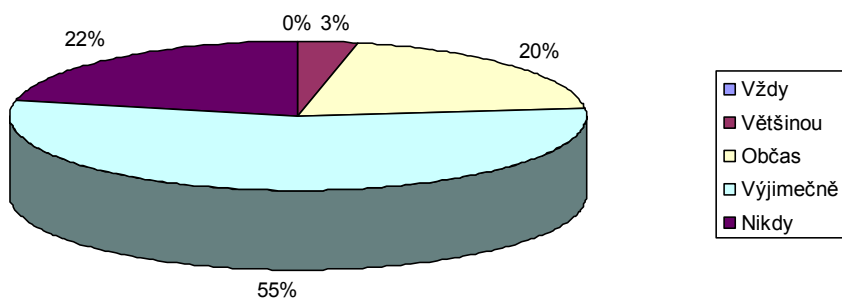
V kapitole 3.5. pojednáváme o tom, jak ke zlepšení školních výsledků dětí přispívá také účast rodičů na školních akcích. Jednou z nich jsou i dny otevřených dveří. V našem případě 7 respondentů uvádí, že se jich rodiče účastní vždy, 22 respondentů zvolilo odpověď většinou a 21 respondentů občas. Výjimečnou účast na dnech otevřených dveří označilo 5 respondentů a neúčast na této akci potvrdilo také 5 respondentů.

Graf č. 7b: Účast rodičů na školních besídkách

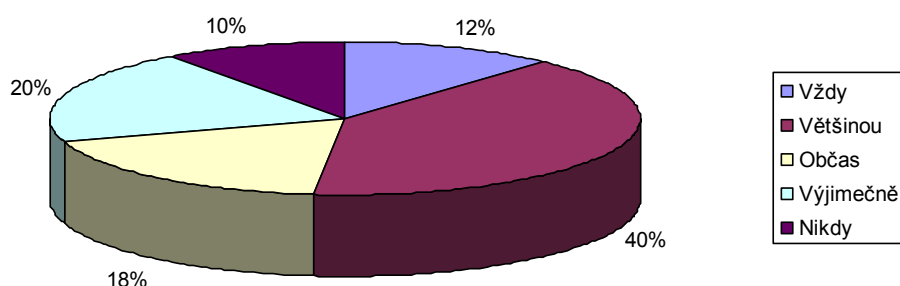
Z dotazníkového šetření lze vyčíst, že školní besídky jsou poměrně navštěvovány. 22 respondentů potvrdilo, že se rodiče účastní vždy. 26 respondentů odpovědělo většinou a 4 respondenti občas. Účast na školních besídkách jako výjimečnou potvrdili 3 respondenti. 5 pedagogů se přiklání k názoru, že se rodiče neúčastní nikdy.

Graf č. 7c: Účast rodičů na školních výletech

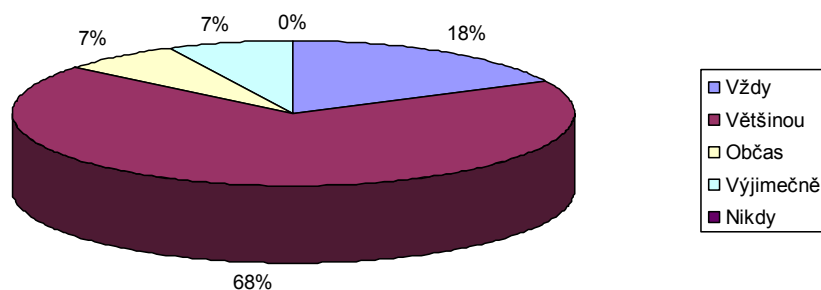
Můžeme si povšimnout, že účast rodičů na školních výletech není samozřejmostí. Ani jeden respondent nevyužil odpovědi, že se rodiče účastní vždy. 2 respondenti se přiklonili k variantě odpovědi většinou a 12 respondentů k variantě občas. 33 respondentů vidí účast rodičů na školních výletech jako výjimečnou. 13 respondentů má zkušenost, že se rodiče výletů neúčastní vůbec.

Graf č. 7d: Účast rodičů na netradičních akcích

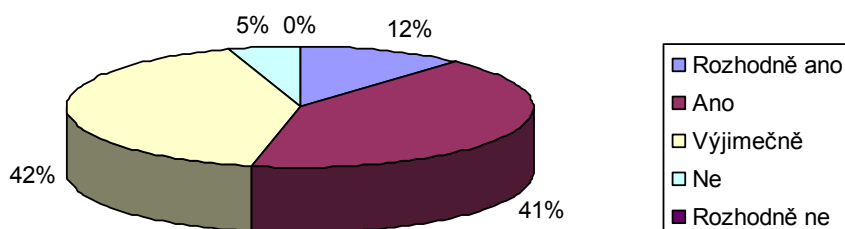
Jednoznačnou účast rodičů na netradičních akcích potvrdilo 7 respondentů. K variantě odpovědi většinou se přiklonilo 24 respondentů a 11 respondentů využilo odpovědi občas. 12 pedagogů zastává názor, že se rodiče účastní výjimečně. 6 pedagogů má zkušenost s neúčastí rodičů na těchto akcích.

Graf č. 7e: Účast rodičů na jiných školních akcích (jarmark – vánoční a velikonoční, školní výstavy, školní akademie, soutěže v recitaci a zpěvu, vánoční dílna, soutěže, projekty, výstavy prací žáků, dny dětí, besídky, školní divadlo, výlety, ozdravný pobyt)

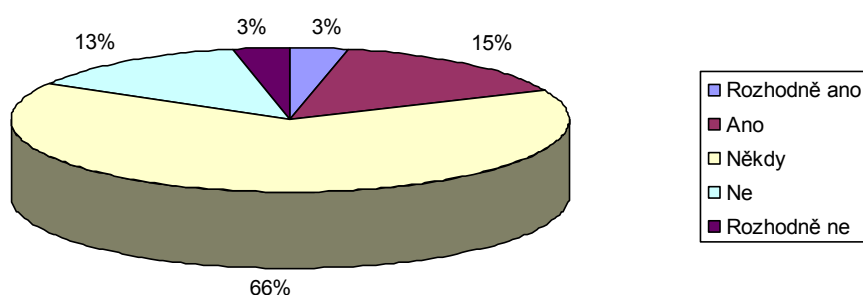
Akce, které respondenti u této otázky uvedli, jsou výše jmenovány. Na otázku týkající se účasti rodičů na jiných akcích 5 respondentů z 60 volilo variantu odpovědi vždy, 19 respondentů variantu odpovědi většinou, 2 respondenti vidí účast rodičů jako občasnou a 2 respondenti jako výjimečnou. Možnost odpovědi, že se rodiče neúčastní nikdy, nevyužil ani jeden respondent.

Graf č. 8: Možnost účasti rodičů při výuce

V podkapitole 3.4 se podrobněji zabýváme účastí rodičů při vyučování. V dotazníkovém šetření 7 pedagogů potvrdilo, že rodičům rozhodně umožňují účastnit se výuky. 25 pedagogů jim to umožňuje a 25 pedagogů zcela výjimečně. 3 pedagogové to rodičům neumožňují. Záporné varianty odpovědi rozhodně ne nevyužil ani jeden pedagog.

Graf č. 9: Přínos účasti rodičů ve výuce

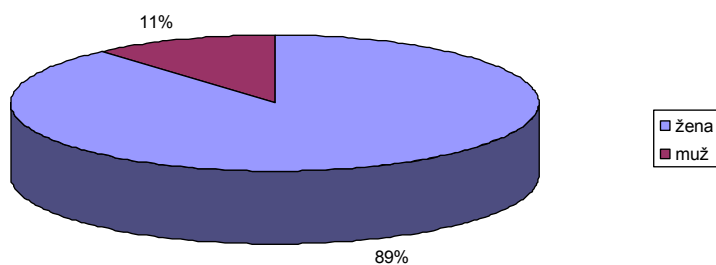

Někteří učitelé poskytují rodičům možnost zúčastnit se výuky jejich dětí. Touto formou spolupráce se zabýváme v podkapitole 3.4 a byla součástí i našich dotazníků, kde na jejich přínos rozhodně kladně reagovali pouze 2 dotázaní. 9 s přínosem souhlasilo a odpověď někdy zvolilo 39 respondentů z 60. Jako nepřínosnou zvolilo tuto formu spolupráce 8 pedagogů a 2 byli rozhodně proti.

4.3.3 Výsledky dotazníků pro rodiče

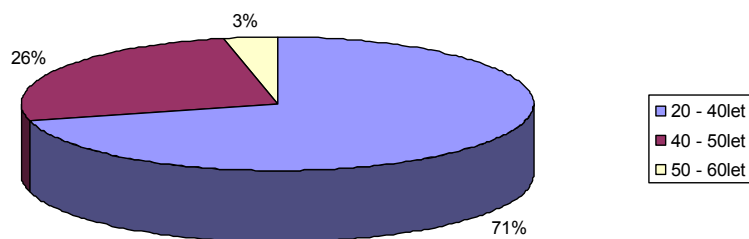
Část A

Graf č. 1: Pohlaví rodičů

V grafu zaznamenáváme výraznou převahu žen nad muži, kdy ze 124 dotazovaných byly ve 110 případech zastoupeny ženy a pouze 14 bylo mužů. Ačkoliv se svému dítěti věnují oba rodiče a jsou pro něj stejně důležití, matky plní svou funkci vychovatele a složky spolupracující se školou mnohem častěji, jak také uvádíme v podkapitole 1.3. To tedy považujeme za stěžejní důvod tak vysokého rozdílu v pohlaví odpovídajících respondentů.

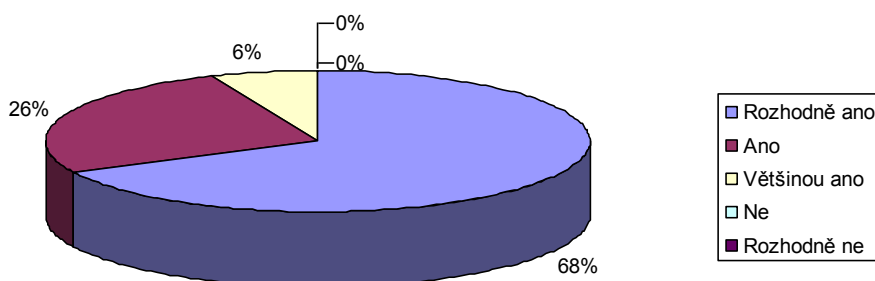
Graf č. 2: Věk rodičů

Naše dotazníkové šetření probíhalo na 1. stupni základních škol, kde ze 124 dotázaných bylo 88 rodičů ve věku 20 – 40 let, 32 rodičům bylo 40 – 50 let. Za pozornost stojí poslední skupina 4 rodičů, kteří dosáhli věku 50 – 60 let. Tabulku členění dospělosti uvádíme v podkapitole 1.3.

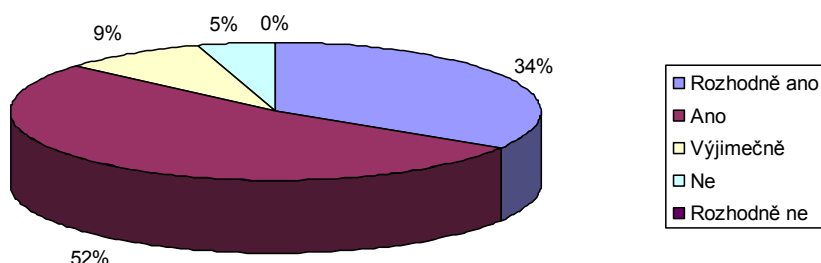
Část B

Graf č. 1: Důležitost komunikace s učiteli ve výchovně vzdělávacím procesu

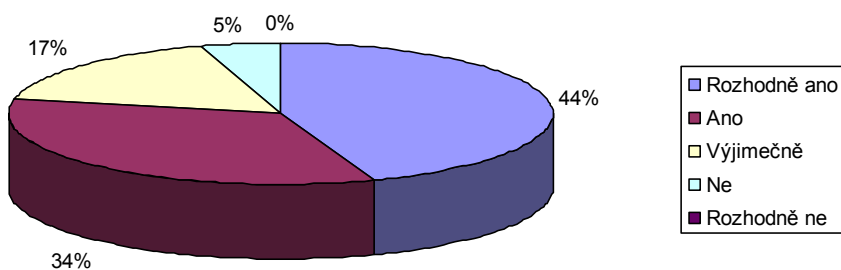
Při výchově a vzdělávání považují rodiče komunikaci s učiteli rozhodně za důležitou a přínosnou v 84 případech. 32 rodičů zvolilo variantu, že je důležitá a pouze pro 8 rodičů je většinou důležitá. Když to porovnáme s reakcí pedagogů na tutéž otázku, pak zjistíme, že pro obě strany je vzájemná komunikace důležitá a považují ji za nezbytnou součást kooperace školy a rodiny viz. kapitola 2. Odpověď ne a rozhodně ne si v tomto případě nezvolil žádný z dotázaných.

Graf č. 2a: Využívaný způsob komunikace s učiteli – hromadné třídní schůzky

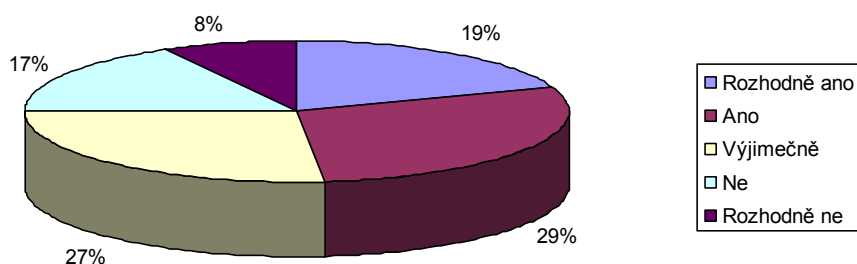
Za rozhodně důležité považuje hromadné třídní schůzky 42 rodičů. 65 dotázaných odpovědělo na otázku důležitosti ano a 11 rodičů si zvolilo variantu výjimečně. 6 rodičům se tento způsob nezdá být důležitým a rozhodně negativně nereagoval nikdo. V porovnání s grafem učitelových odpovědí můžeme konstatovat, že v tomto bodě se na důležitosti tohoto způsobu komunikace pedagogové s rodiči v podstatě shodnou. Na tuto formu kooperace poukazujeme v podkapitole 3.4.

Graf č. 2b: Využívaný způsob komunikace s učiteli – individuální třídní schůzky

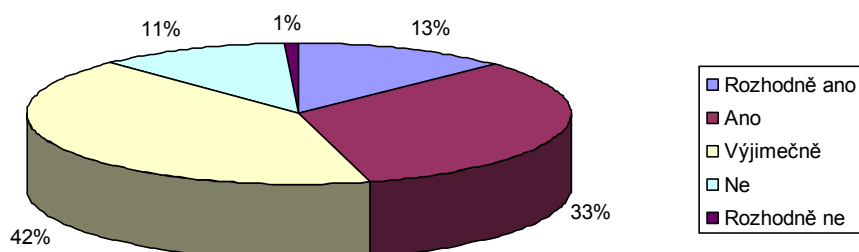
V dotazníkovém šetření si můžeme povšimnout převahy kladných odpovědí. Variantu odpovědí rozhodně ano využilo 55 rodičů. Dále pak 42 respondentů potvrdilo, že využívá jako jeden ze způsobů komunikace individuální třídní schůzky a 21 respondentů ho využívá výjimečně. V porovnání s dotazníky učitelů bylo méně záporných odpovědí. Individuální třídní schůzky nevyužívá ke komunikaci s učitelem 6 rodičů a razantní odmítnutí jako jednu z odpovědí nevyužil ani jeden respondent. Tento způsob komunikace uvádíme v podkapitole 3.4.

Graf č. 2c: Využívaný způsob komunikace s učiteli – email

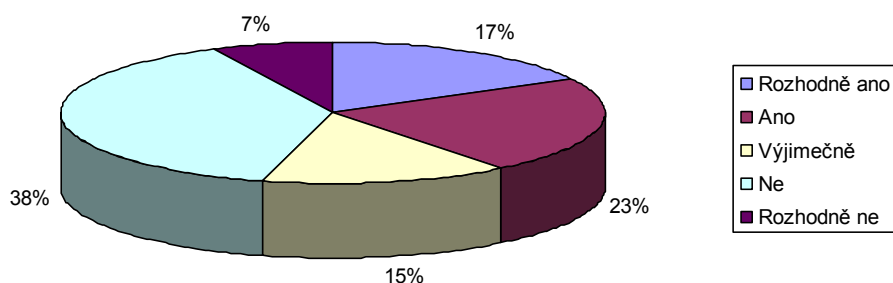
24 rodičů ze 124 rozhodně využívá při komunikaci s učitelem email a 36 rodičů potvrdilo odpověď ano. Email za výjimečný způsob komunikace považuje 33 respondentů. Dotazníkové šetření ukázalo více záporných odpovědí u rodičů než u učitelů. 21 rodičů tento způsob komunikování nevyužívá a 10 rodičů ho rozhodně odmítá. Viz. podkapitola 3.4.

Graf č. 2d: Využívaný způsob komunikace s učiteli – telefon

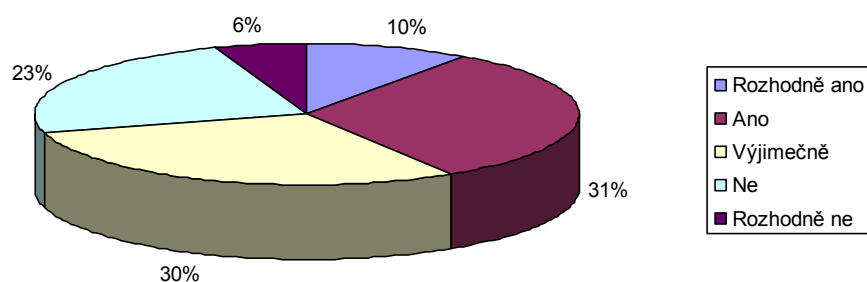
V porovnání s grafem učitelů si můžeme povšimnout, že tento způsob komunikování je u obou vzorků rovněž velmi využívaný. 16 respondentů ho rozhodně upřednostňuje a 41 respondentů ho využívá. 52 rodičů zvolilo variantu odpovědi výjimečně. 14 rodičů se přiklání k názoru, že tento způsob při komunikaci s učitelem nevyužívá a 1 rodič ho zcela odmítá. Viz. podkapitola 3.4.

Graf č. 2e: Využívaný způsob komunikace s učiteli – školní internetové stránky

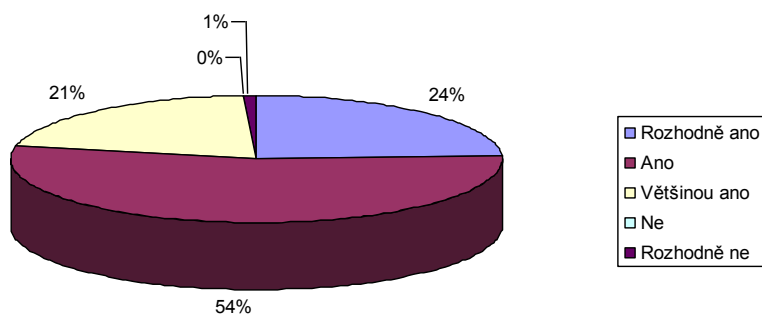
Rovněž i školní internetové stránky zmiňujeme v podkapitole 3.4. Dotazníkové šetření nám ukazuje, že poměr mezi kladnými a zápornými odpověďmi je docela vyrovnaný. 21 rodičů tento způsob komunikování rozhodně upřednostňuje a 28 rodičů ho využívá. Za výjimečný způsob komunikace ho považuje 18 rodičů. Jak nám graf ukazuje, 48 respondentů ze 124 dotazovaných školní internetové stránky nevyužívá a 9 respondentů je rozhodně odmítá.

Graf č. 2f: Využívaný způsob komunikace s učiteli – písemně

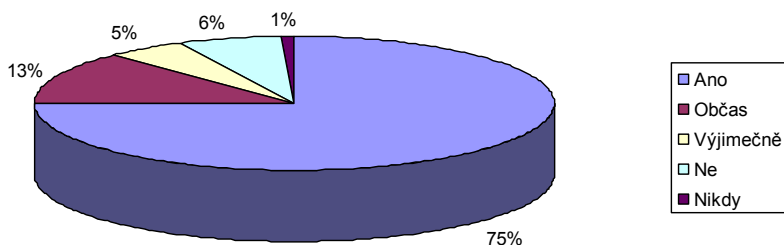
Písemnou formu komunikace rozhodně využívá 12 rodičů a 39 rodičů s tímto způsobem souhlasí. 37 respondentů z dotazovaných písemně komunikuje s učitelem jen ve výjimečném případě. 29 rodičů tento způsob vůbec nevyužívá a dalších 7 rodičů ho rozhodně odmítá. Písemnou formu komunikace zmiňujeme v podkapitole 3.4.

Graf č. 3: Dostatečnost poskytnutých informací

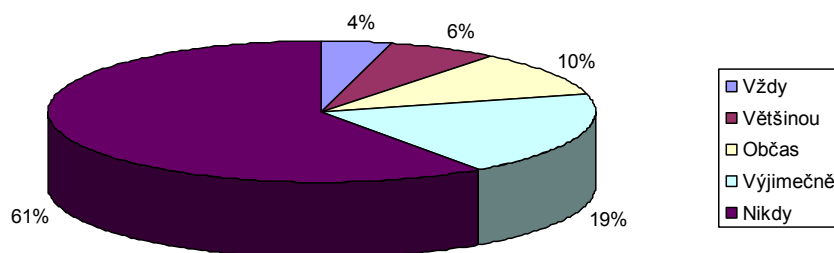
Dotazníkové šetření nám jasně ukazuje, že rodiče považují výměnu a obsah sdělených informací mezi nimi a učitelem za velmi důležité. Jejich odpovědi se s odpověďmi učitelů téměř shodují. 30 rodičů vidí poskytnuté a získané informace jako rozhodně dostačující. 67 rodičů ze 124 považuje informace za objektivní a 26 rodičů zastává názor, že jsou jen ve výjimečném případě vypovídající. Varianta záporné odpovědi v tomto případě nebyla žádným respondentem využita. 1 respondent z dotazovaných však rozhodně nepovažuje informace za dostačující. Na důležitost komunikace poukazujeme v podkapitole 2.2.

Graf č. 4: Účast rodičů na individuálních třídních schůzkách

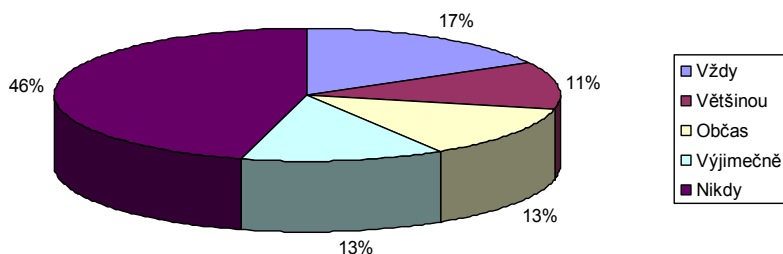
V tomto grafu je jednoznačně evidentní oblíbenost a návštěvnost individuálních třídních schůzek rodiči. To potvrdily i odpovědi učitelů v dotazníku. 93 rodičů využívá tohoto způsobu komunikace s učitelem. 16 rodičů svou návštěvu na individuálních třídních schůzkách vidí jako občasnou a 6 dotazovaných jako výjimečnou. 8 respondentů ze 124 se přiklání k názoru, že se neúčastní individuálních třídních schůzek. 1 rodič striktně odmítá tuto formu komunikace či spolupráce. Viz. podkapitola 3.4.

Graf č. 5a: Aktivita rodičů při organizaci – dnů otevřených dveří

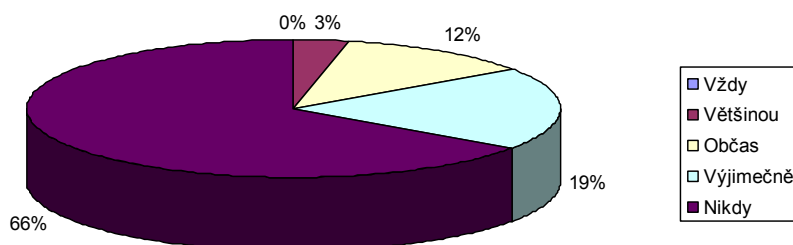
Různé formy spolupráce uvádíme v podkapitole 3.4. Dotazníkové šetření ukázalo, že 5 z dotazovaných rodičů se vždy podílí na organizaci dnů otevřených dveří. Z pohledu učitelů se však vždy na realizaci této školní akce nepodílí ani jeden rodič. 8 respondentů pak využilo možnosti odpovědi většinou a 13 respondentů se přiklonilo k variantě odpovědi občas. 24 rodičů vidí svou pomoc při organizaci dnů otevřených dveří za výjimečnou. 74 rodičů potvrdilo, že se nikdy nepodílí na realizaci této školní akce.

Graf č. 5b: Aktivita rodičů při organizaci – školních besídek

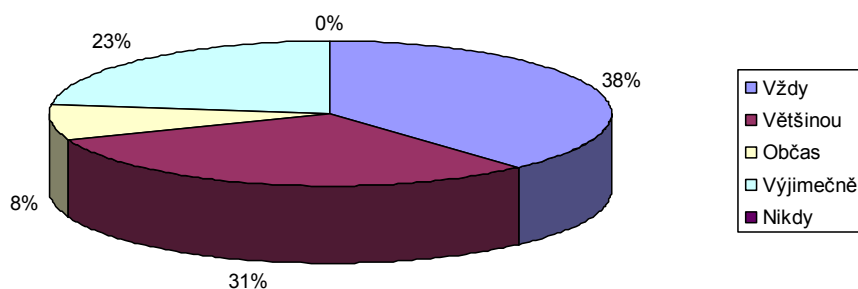
21 respondentů se podílí vždy na organizaci školních besídek a 14 respondentů většinou. K variantě odpovědi občas se přiklonilo 16 rodičů z dotazovaných 124. Rovněž dalších 16 rodičů vidí svou pomoc při realizaci této školní akce za výjimečnou. V porovnání s odpověďmi dotazníku určeného učitelům se nejvíce lišila poslední možná varianta odpovědí. 18 % z dotazovaných učitelů potvrdilo, že se rodiče nikdy nepodílejí na organizaci školních besídek. Naproti tomu však u dotazovaných rodičů si můžeme povšimnout v grafu převahy této záporné odpovědi představující 46 %, což je 57 respondentů. Viz. podkapitola 3.4.

Graf č. 5c: Aktivita rodičů při organizaci – školních výletů

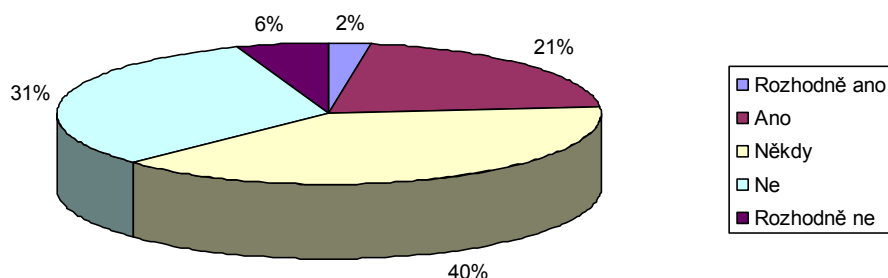
Z dotazníkového šetření je na první pohled znatelná rozdílnost odpovědí rodičů v porovnání s odpověďmi pedagogů. Varianta odpovědi vždy nebyla využita ani jedním respondentem. 4 rodiče se přiklonili k názoru, že většinou pomáhají s organizací školních výletů. 15 rodičů se podílí na realizaci školních výletů občas a 24 rodičů výjimečně. Největší část v grafu představovalo 81 rodičů, kteří se nikdy nepodílejí na organizaci této školní akce. Viz. podkapitola 3.4.

Graf č. 5d: Aktivita rodičů při organizaci – jiných akcí (trhy – Martinský, vánoční a velikonoční, akce klubu rodičů, školní ples, školní akademie, tvůrčí dílny pro děti a rodiče, karneval, ukázkové hodiny, tombola).

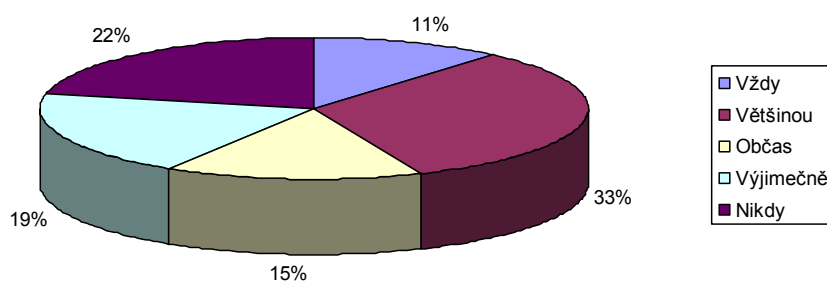
Z dotazovaných 124 rodičů na tuto otázku zareagovalo pouze 13 rodičů. Všechny jejich zaznamenané odpovědi jsou uvedeny v popisku grafu. S organizací různých školních i mimoškolních akcí pomáhá vždy 5 rodičů. 4 respondenti využili varianty odpovědi většinou a 1 respondent občas. Výjimečně se na organizování těchto akcí podílí 3 rodiče z dotazovaných. Varianta odpovědi nikdy nebyla využita ani jedním respondentem. V porovnání s odpověďmi dotazníku určeného učitelům si můžeme povšimnout menšího procentuálního rozdílu jednotlivých odpovědí. Viz. podkapitola 3.4.

Graf č. 6: Důležitost rodičů při organizaci školních akcí

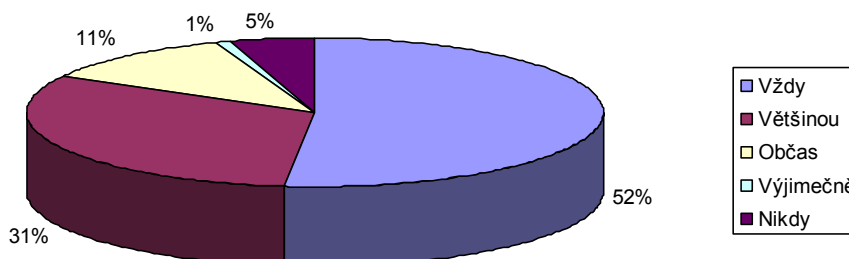
Pouze 3 rodiče považují svou pomoc při organizování školních akcí za rozhodně důležitou a 26 rodičů s její důležitosti souhlasí. 49 respondentů se přiklonilo k názoru, že jejich pomoc může být přínosná a důležitá jen někdy. Z dotazovaných 124 rodičů 39 zvolilo zápornou variantu odpovědi ne a 7 rodičů odpověď rozhodně ne. Největší podíl v grafu jak u rodičů, tak u pedagogů zaujímá varianta odpovědi někdy. Důležitost participace rodičů zmiňujeme v podkapitole 3.3.

Graf č. 7a: Účast rodičů na dnech otevřených dveří

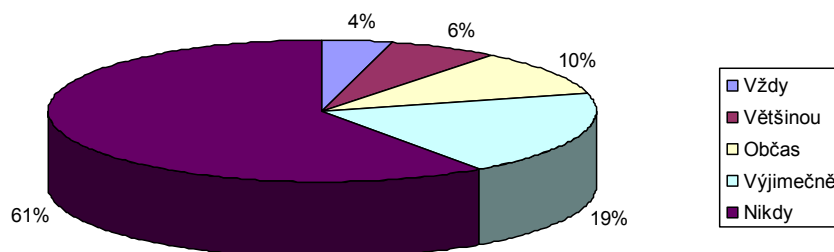
Dotazníkové šetření nám ukázalo, že se grafy odpovědí rodičů a pedagogů i v tomto bodu poměrně liší. V případě odpovědí rodičů se jich 14 přiklonilo k variantě vždy a 40 většinou. Dalších 19 respondentů potvrdilo, že se dnů otevřených dveří účastní občas a 24 respondentů zcela výjimečně. 27 rodičů využilo záporné odpovědi nikdy. V podkapitole 3.5 uvádíme význam účasti rodičů na školních akcích.

Graf č. 7b: Účast rodičů na školních besídkách

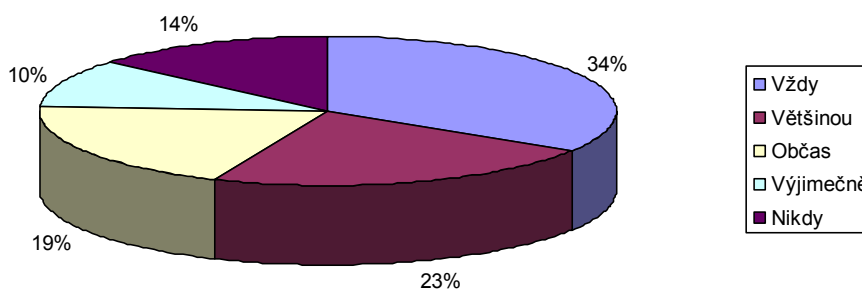
Nejen z grafu rodičů, ale i z grafu pedagogů vyplývá, že školní besídky jsou hojně navštěvovány. 64 rodičů se účastní této akce vždy a 39 rodičů většinou. K variantě odpovědi občas se přiklonilo 14 respondentů. Pouze 1 rodič se účastní školních besídek výjimečně. 6 rodičů z dotazovaných 124 potvrdilo, že se nikdy neúčastní této akce. Viz. podkapitola 3.5.

Graf č. 7c: Účast rodičů na školních výletech

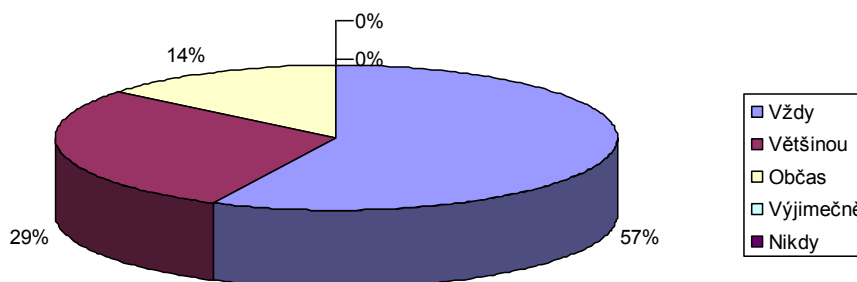
Na první pohled je z grafu vidět, že školní výlety nepatří k rodiči navštěvovaným akcím. To potvrdilo i dotazníkové šetření u pedagogů. Svou účast vždy potvrdilo pouze 5 rodičů. Variantu odpovědi většinou volilo 8 respondentů a variantu občas 13 respondentů. Za zcela výjimečnou považuje svou účast na školních výletech 24 rodičů. K názoru, že se nikdy neúčastní této akce, se přiklonilo 74 respondentů. Viz. podkapitola 3.5.

Graf č. 7d: Účast rodičů na netradičních akcích

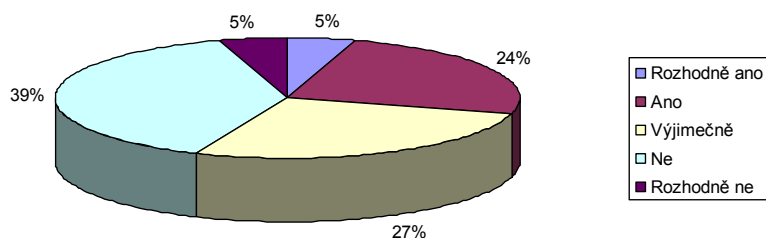
V porovnání s grafem pedagogů se výsledky odpovědí rodičů liší jen nepatrně. Netradičních akcí se jednoznačně vždy účastní 42 rodičů a většinou 28 rodičů. Percentuálně je to tedy v souhrnu přibližně stejný počet, jaký ve svých dotaznících označili učitelé. V tomto bodě reagovalo 24 rodičů svou odpovědí občas a 13 rodičů odpovědí výjimečně. 17 rodičů zvolilo za svou odpověď razantní ne. Viz. podkapitola 3.4.

Graf č. 7e: Účast rodičů na jiných školních akcích (akce klubu rodičů, dramatický kroužek, školní akademie, školní ples, vánoční dílna, tvůrčí dílny pro rodiče a děti, dětský den, lampiónový průvod, závody na běžkách, karneval, ukázkové hodiny, vánoční tvoření).

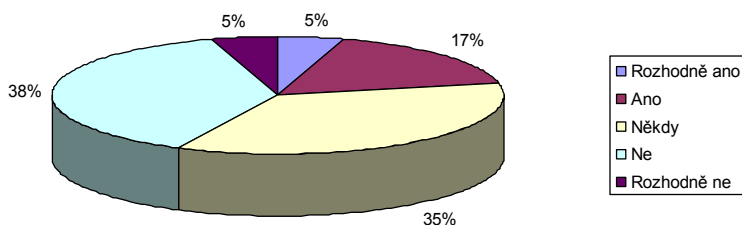
Při srovnání grafů učitelských a rodičovských odpovědí zaznamenáváme v tomto bodě výrazné neshody. Rodiče volili na otázku své účasti odpověď vždy v 8 případech a ve 4 případech zvolili variantu většinou. Což je v souhrnu 86% oproti učitelským 52%. Tento schodek však přičítáme i faktu, že možnost odpovědět na tuto otázku zvolilo 28 pedagogů z 60 oproti 14 rodičům z dotázaných 124. Percentuální shodu jsme zaznamenali u odpovědi občas. Odpovědi výjimečně a nikdy nevyužil v tomto případě žádný z respondentů. Viz. podkapitola 3.4.

Graf č. 8: Možnost účasti rodičů při výuce

Ve vyhodnocení tohoto bodu jsme opět zaznamenali diametrálně odlišné odpovědi ze stran rodičů a pedagogů. Můžeme to však zřejmě přičítat i skutečnosti, že dochází k jakémusi nedorozumění. Učitelé vnímají situaci tak, že přístup do výuky umožňují. Naopak rodiče mají pocit, že s výjimkou speciálních akcí jim toto umožněno není. V případě rodičovských respondentů reagovalo na otázku možnosti ve výuce rozhodně kladně 6 rodičů a kladně 30 dotázaných. Návštěvu výuky zvolilo jako výjimečný způsob spolupráce 34 respondentů. Odpověď ne zvolilo 48 rodičů a rozhodně ne 6 rodičů. Touto formou spolupráce se více zabýváme v podkapitole 3.4.

Graf č. 9: Přínos účasti rodičů ve výuce

Za rozhodně přínosnou považuje svou účast ve výuce 6 ze 124 dotázaných rodičů a 21 ji vnímá jako přínosnou. 44 rodičů se domnívá, že jejich účast je výuce přínosná jen někdy. 47 rodičů zvolilo odpověď ne a razantně odmítlo svou přínosnost ve výuce 6 rodičů. Velký počet respondentů se tedy na základě námi zjištěných skutečností domnívá, že nemůže být svým dětem ve výuce přínosem, ale učitelé se domnívají, že ke zkvalitnění výsledků a celkové spolupráce mohou rodiče svou přítomností přispět. Viz. podkapitola 3.4.

4.4 Shrnutí výzkumu

V následujícím shrnutí se zabýváme vyhodnocením vlastních dotazníků, jejich návratností a vypovídajících skutečnostech. Stanovené dílčí výzkumné cíle byly naplněny.

Z rozdaných 300 dotazníků, kdy jich 100 bylo určeno pedagogům a dalších 200 rodičům, se vrátilo v obou skupinách 65%. V případě pedagogů to činilo 65 dotazníků, kdy 5 bylo pro nepřesné vyplnění vyřazeno. Rodiče vrátili 133 dotazníků a v tomto případě jich bylo pro nepřesnosti vyřazeno 9.

V demograficky zaměřené části jsme zjistili, že převládajícím pohlavím v učitelské profesi jsou ženy s odpovídajícím vysokoškolským odborným vzděláním. Taktéž hlavními respondenty ze strany rodičů byly ženy/matky, jejichž věk byl převážně mezi 20 – 40 lety. Obě tyto skutečnosti svědčí o feminizaci v okruhu školství a vzdělávání, ať už z pohledu pedagogů, tak z pohledu pečující složky- tedy rodičů.

V druhé části dotazníku jsme se již zaobírali konkrétními tématy souvisejícími s komunikací, spoluprací a celkovou kooperací školy a rodiny. Obě dotazované skupiny se shodly na tom, že vzájemná komunikace je ve výchovně vzdělávacím procesu velmi důležitá a nezastupitelná. Nejčastěji využívaným a vyhledávaným způsobem komunikace jsou bezesporu hromadné třídní schůzky, které mají instruktivní a informační charakter, pro rodiče jsou srozumitelné a pro učitele znamenají široký záběr v množství poskytnutých informací. Obě strany využívají i jiné formy komunikace, jako jsou individuální třídní schůzky, telefon, e-mail, internetové stránky, ale žádná nijak nepřevyšuje výše uvedené hromadné třídní schůzky.

V případě individuálních třídních schůzek je účast rodičů velmi vysoká a od toho se také odvíjí odpovědi respondentů z obou skupin, kdy na dostatečnost poskytnutých informací odpověděli v tom smyslu, že je považují za vypovídající a vyčerpávající.

V dalších bodech nás zajímala aktivita rodičů při organizaci a realizaci školních akcí. Zde byly zaznamenány jisté rozdíly, kdy se rodiče vnímají jako méně aktivní složka, ale pedagogové jejich přispění k organizování daných akcí vnímají jako poměrně angažované. Učitelé považují přispění rodičů za důležitější než rodiče samotní.

Rodiče i učitelé měli v další části dotazníku prostor k potvrzení účasti na konkrétních akcích, kde naše šetření až na nepatrné rozdíly potvrdilo skutečnost, že je o tyto akce ze strany rodičů zájem a podílejí se na nich.

V dotazníkovém šetření jsme závěrem zkoumali jeden ze způsobů spolupráce, a to účast rodičů ve výuce. Výsledkem byly rozdílné hodnoty. Pedagogové jsou sice přesvědčeni, že umožňují rodičům vstup do výuky, ale z odpovědí rodičů tato skutečnost nebyla zřejmá a zaznamenali jsme poměrně vysoké procento záporných odpovědí. Učitelé se pak přikláněli k názoru, a potvrdili tak zároveň i teorii, že rodiče mohou být svým dětem při samotném vzdělávání ve škole přínosem. Rodiče svůj postoj vyjádřili rezervovaněji a svůj přínos do výuky nevnímají tak jednoznačně kladně.

ZÁVĚR

Tématem této diplomové práce bylo uplatnění spolupráce školy a rodiny na 1. stupni základní školy. Mezi širokou veřejností neustále panují mýty a domněnky, že rodiče by neměli učitelům zasahovat do jejich práce a tím i do vzdělání dětí. Že jejich aktivita může být vnímána negativně a může narušovat celý výchovně vzdělávací proces. Toto jsme se snažili vyvrátit a nalézt pozitiva, která z kooperace rodiny a školy vyplývají jak pro pedagogy a rodiče, tak ve výsledku i pro nejdůležitější subjekty – děti. Obě strany mají přece jednotný cíl, měly by tedy působit ve vzájemné harmonii a jako partneři.

Aby mohlo k takové spolupráci dojít, musí obě strany vyvrátit dávný mýtus o tom, že pedagogové zastávají pouze funkci vzdělávací a rodiče výchovnou. Tyto dvě složky se musí začít setkávat, komunikovat, vzájemně se informovat a pomáhat si. Setkání však nemusí probíhat pouze na úrovni čistě formální, nemusí být strohá, nepříjemná a chladně informační. V našem výzkumu jsme zaregistrovali snahu o vyhledávání jiných než ryze školních akcí, kde se rodiče a učitelé setkávají, prohlubují vzájemné vztahy a vybudovávají vzájemnou důvěru. Společně mají chuť zorganizovat např. táboráky, školní plesy nebo lampionové průvody. Na takových akcích spolu rozmlouvají otevřeněji, uvolněněji a mají možnost se lépe poznat. Pedagogové pak mohou lépe nahlédnout do rodinného prostředí a porozumět tak svým žákům.

V teoretické části této diplomové práce jsme se věnovali samotné podstatě rodiny, objasnění problematiky komunikace a spolupráce rodiny a školy a následně hledání možných způsobů jejich uplatnění. Teoretická část nám byla východiskem pro výzkumné dotazníkové šetření.

Vytvořením dotazníků a jejich následným vyplněním respondenty jsme nahlédli do této problematiky a zjistili priority, které jsou v dané oblasti na obou stranách preferovány. Postoje učitelů se dle námi zjištěných šetření téměř shodovaly s teoretickými poznatky. Pedagogové velmi kladně a pozitivně hodnotili přínos rodičů do samotné výuky a jsou této formě spolupráce otevření. V případě rodičů jsme zjistili mírné odchylky od teorie, kdy rodiče nevidí svůj přínos jednoznačně

kladně ani v případě organizování mimoškolních akcí, ani při účasti v samotné výuce.

Jelikož jsme zjistili tyto výše uvedené skutečnosti a postoje přímo v praxi, byl tak naplněn hlavní cíl této diplomové práce, kterým bylo zjištění postojů a názorů nejen u učitelů, ale také u rodičů. Dotazníkové šetření, které bylo dílčím cílem této diplomové práce, nám dokázalo, že komunikace mezi rodiči a školou probíhá hlavně prostřednictvím hromadných a individuálních třídních schůzek. Taktéž nám potvrdilo oboustranné vnímání důležitosti a dostatečnosti veškerých sdělení. Šetření ukázalo, že školy dnes nabízí i jiné než čistě formální akce, na kterých je zainteresovanost rodičů zřejmá, oblíbená a stále častěji vyhledávaná. Stanovené dílčí výzkumné cíle byly rovněž naplněny.

Díky následnému realizování projektu Cesta vesmírem jsme ukázali rodičům možnost spolupráce, jejich přínos do výuky a tím i jednu z forem kooperace rodiny a školy. Projekt byl realizován ve 4. ročníku základní školy, ve třídě s 13 dětmi a za účasti 3 rodičů. Společně vytvořili modely sluneční soustavy, což bylo výstupem celého projektu na dané téma. V praxi jsme tak měli možnost prezentovat rodičům poznatky opírající se o teorii, podle níž jsou pro své děti ve výuce přínosem a vítaným zpestřením. I tento námi vytyčený dílčí cíl byl tímto naplněn a poukázal tak na možnosti další spolupráce, otevřel nové možnosti a poukázal na směr, kterým by se v budoucnu mohla výuka ubírat. Bezesporu by to přispělo k jejímu zkvalitnění. Už dnes najdeme školy, kde výuka probíhá otevřeně, je přístupná rodičům, ale není to běžnou praxí.

V dnešní době jsou lidé přístupní a otevření novým metodám, komunikaci a spolupráci. Obzvláště rodiče, kteří chtějí pro své děti co nejkvalitnější vzdělání, jsou ochotni naslouchat a hledat společnou cestu současně s učiteli. Nesoustředí se jen na strohá informační sdělení, chtějí za svým učitelem přijít a v přátelské atmosféře najít společnou řeč a případná východiska, která budou tím nejlepším řešením pro jejich dítě. Učitelé a rodiče se společně podílí na výchovně vzdělávacím procesu a široká veřejnost by měla tuto skutečnost konečně začít akceptovat a uznávat. Rodiče i učitelé jsou pro děti těmi nejbližšími a nejdůležitějšími lidmi, kteří jim přibližují svět a učí je vnímat sebe sama jako osobnost a individualitu. Měli bychom jim tedy ukázat, že dokážeme respektovat jeden druhého, svou společnou sílu a jistotu, o kterou se mohou kdykoliv s důvěrou opřít.

RESUMÉ

Diplomová práce se zabývá problematikou spolupráce a komunikace rodiny a školy.

Tato práce je rozdělena do dvou hlavních částí. Úvodní teoretická část představuje východisko pro následné výzkumné šetření. Zabýváme se zde objasněním základních pojmů, rodinou, její funkcí, důležitostí a postavením ve společnosti. Zaměřujeme se na zapojení rodičů do výchovně vzdělávacího procesu, jejich přínos a možné způsoby kooperace se školou a pedagogy. Tato problematika je hlavním námětem teoretické části.

Druhou linii diplomové práce tvoří část výzkumná, v níž se nejprve věnujeme dotazníkovému šetření mezi učiteli a rodiči. Zjišťujeme současnou situaci na školách, dostatečnost poskytovaných informací a pohled obou vzorků na důležitost komunikace. U pedagogů sledujeme i nabízené možnosti a nové formy spolupráce, u rodičů pak to, o jaký typ spolupráce mají zájem. Ve druhé části se zabýváme projektovým vyučováním, do kterého aktivně zapojíme i rodiče.

Výzkumem bylo zjištěno, že rodiče i učitelé vzájemnou komunikaci potřebují k tomu, aby výchovně vzdělávací proces probíhal ke spokojenosti obou stran a hlavně se pozitivně odrazil na žácích. Účast rodičů na vzdělání jejich dětí se přímo úměrně odvíjí od toho, jak jsou učitelé nakloněni k novým metodám spolupráce a jakou atmosféru ve své třídě navodí.

SUMMARY

This work is divided into two main parts. The meaning of the theoretical part is introducing the resource for subsequent experimental inquiry. We are dealing with explanation of basic conceptions such as family, its role, importance and status in society. We are targeting the family's involvement in educational procedure, its procedure and possible ways of cooperation with school and teachers. These questions are the main topic of the theoretical part.

The second line of the dissertation is research. First we discuss survey research among teachers and parents. We investigate the current situation at schools, if provided information is sufficient and the view of both examples on the importance of communication. We also follow provided possibilities and new forms of cooperation at teachers and we discuss which kind of cooperation is favourite for parents. We are dealing with project teaching in the second part. We will involve also parents in this kind of teaching.

We found out by our research that both parents and teachers need mutual communication, to make educational procedure satisfactory for both sides and mainly would be positive for students. The involvement of parents on education of children is adequate on the fact that teachers will be positive to new methods of cooperation and on the fact what kind of atmosphere will they evoke in their classes.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- 1) BREZINKA, Wolfgang. *Filozofické základy výchovy*. Praha: ZVON, 1996. ISBN 80-7113-169-5.
- 2) ČÁP, Jan a Jiří MAREŠ. *Psychologie pro učitele*. Vydání 1. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-463-X.
- 3) ČÁP, Jan. *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Vydání 1. Praha: ISV. ISBN 80-85866-15-3.
- 4) DVOŘÁK, Dominik. *Efektivní učení ve škole*. Vydání 1. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7178-556-3.
- 5) GAVORA, Peter. *Učitel a žáci v komunikaci*. Brno, 2005. ISBN 80-7315-104-9.
- 6) GAVORA, Peter. *Úvod do pedagogického výzkumu*. Vydání 2. Brno: Paido, 2010. ISBN 978-80-7315-185-0.
- 7) HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. ISBN 80-7367-040-2.
- 8) JANIŠ, Kamil. *Rodina a škola*. Vydání 1. Hradec Králové: Gaudeamus, 2001. ISBN 80-7041-170-8.
- 9) KOHOUTEK, Rudolf. *Základy pedagogické psychologie*. Brno: CERM, 1996. ISBN 80-85867-94-X.
- 10) KREISLOVÁ, Zdenka. *Krok za krokem 1. třídou*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2038-8.
- 11) KREJČOVÁ, Věra a Jana KARGEROVÁ. *Vzdělávací program Začít spolu: Metodický průvodce pro 1. stupeň základní školy*. Vydání 1. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-695-0.
- 12) LISNEROVÁ, Romana, Adriena SMEJKALOVÁ. *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání*. Praha: INFRA, 2005. ISBN 80-86666-24-7.
- 13) MATĚJČEK, Zdeněk. *Rodiče a děti*. Praha: Avicenum, 1986.
- 14) MATĚJČEK, Zdeněk. *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha: Portál, 1994. ISBN 80-85282-83-6.

- 15) MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Vydání 3. Praha: SLON, 2003. ISBN 80-86429-19-19.
- 16) Národní zpráva o rodině 2004.
Http://archiv.noviny.mpsv.cz/narodnizprava.html [online]. [cit. 2012-06-12].
- 17) NELEŠOVSKÁ, Alena. *Pedagogická komunikace v teorii a praxi*. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-0738-1
- 18) PRŮCHA, Jan. *Přehled pedagogiky*. Vydání 1. Praha: Portál, 2000. ISBN 80-7178-399-4.
- 19) PRŮCHA, Jan, Eliška WALTEROVÁ a Jiří MAREŠ. *Pedagogický slovník*. Vydání 3. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-579-2.
- 20) PRŮCHA, Jan. *Moderní pedagogika*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-631-4.
- 21) PRŮCHA, Jan. *Učitel: Současné poznatky o profesi*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-621-7.
- 22) RABUŠICOVÁ, Milada, Klára ŠEĐOVÁ, Kateřina TRNKOVÁ a Vlastimil ČIHÁČEK. *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3598-6.
- 23) RYMEŠOVÁ, Jana a Miloslava ŽÁKOVÁ. *Škola bez tajemství: (aneb co by rodiče měli vědět o škole)*. Praha: Illustrations. ISBN 80-85570-32-7.
- 24) ŘEZÁČ, Jaroslav. *Sociální psychologie*. Brno: Paido, 1998. ISBN 80-85931-48-6.
- 25) SCHAEFFEROVÁ, Edith. *Co je rodina?*. Vydání 1. Praha: Návrat domů, 1995. ISBN 80-85495-41-4.
- 26) SCHNEIDEROVÁ, Anna a Marek SCHNEIDER. Vydání 2. Ostrava: Ostravská univerzita. ISBN 978-80-7368-268-2.
- 27) SKALKOVÁ, Jarmila. *Za novou kvalitou vyučování*. Brno: Paido. ISBN 80-85931-11-7.
- 28) SOBOTKOVÁ, Irena. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-559-8.

- 29) Školní vzdělávací program. *Učíme se pro sebe*. Číslo jednacích: JZŠ 218-1/2007.
- 30) ŠPAŇHELOVÁ, Ilona. *Komunikace mezi rodičem a dítětem*. Vydání 1. Praha: Grada Publishing, 2009. ISBN 978-80-247-2698-4.
- 31) VÁGNEROVÁ, Marie. *Vývojová psychologie II*. Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-246-1318-5.
- 32) VALIŠOVÁ, Alena a Hana KASÍKOVÁ. *Pedagogika pro učitele*. Vydání 2. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3357-9.
- 33) Zákon o rodině. [Http://ley.cz](http://ley.cz) [online]. [cit. 2012-06-12].

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 Charakteristika psychologických potřeb

Tabulka č. 2 Členění dospělosti

Tabulka č. 3 Kategorie učitelů v České republice

Tabulka č. 4 návratnost dotazníku

SEZNAM GRAFŮ

Část A

Graf č. 1: Pohlaví pedagogů

Graf č. 2: Nejvyšší dosažené vzdělání pedagogů

Graf č. 3: Obor nejvyššího dosaženého vzdělání

Část B

Graf č. 1: Důležitost komunikace s rodiči a žáky ve výchovně vzdělávacím procesu

Graf č. 2a: Využívaný způsob komunikace s rodiči – hromadné třídní schůzky

Graf č. 2b: Využívaný způsob komunikace s rodiči – individuální třídní schůzky

Graf č. 2c: Využívaný způsob komunikace s rodiči – e-mail

Graf č. 2d: Využívaný způsob komunikace s rodiči – telefon

Graf č. 2e: Využívaný způsob komunikace s rodiči – školní internetové stránky

- Graf č. 2f: Využívaný způsob komunikace s rodiči – písemně
- Graf č. 3: Dostatečnost poskytnutých informací
- Graf č. 4: Účast rodičů na individuálních třídních schůzkách
- Graf č. 5a: Aktivita rodičů při organizaci – dnů otevřených dveří
- Graf č. 5b: Aktivita rodičů při organizaci – školních besídek
- Graf č. 5c: Aktivita rodičů při organizaci – školních výletů
- Graf č. 5d: Aktivita rodičů při organizaci – jiných akcí (ozdravný pobyt, jarmark – vánoční a velikonoční, akademie, divadlo, celoškolské akce, bruslení, karneval, noc s Andersenem, projekty, Den dětí, Mikuláš, trhy – vánoční a Martinský)
- Graf č. 6: Důležitost rodičů při organizaci školních akcí
- Graf č. 7a: Účast rodičů na dnech otevřených dveří
- Graf č. 7b: Účast rodičů na školních besídkách
- Graf č. 7c: Účast rodičů na školních výletech
- Graf č. 7d: Účast rodičů na netradičních akcích
- Graf č. 7e: Účast rodičů na jiných školních akcích (jarmark – vánoční a velikonoční, školní výstavy, školní akademie, soutěže v recitaci a zpěvu, vánoční dílna, soutěže, projekty, výstavy prací žáků, dny dětí, besídky, školní divadlo, výlety, ozdravný pobyt)
- Graf č. 8: Možnost účasti rodičů při výuce
- Graf č. 9: Přínos účasti rodičů ve výuce

Část A

- Graf č. 1: Pohlaví rodičů
- Graf č. 2: Věk rodičů

Část B

- Graf č. 1: Důležitost komunikace s učiteli ve výchovně vzdělávacím procesu
- Graf č. 2a: Využívaný způsob komunikace s učiteli – hromadné třídní schůzky
- Graf č. 2b: Využívaný způsob komunikace s učiteli – individuální třídní schůzky

- Graf č. 2c: Využívaný způsob komunikace s učiteli – email
- Graf č. 2d: Využívaný způsob komunikace s učiteli – telefon
- Graf č. 2e: Využívaný způsob komunikace s učiteli – školní internetové stránky
- Graf č. 2f: Využívaný způsob komunikace s učiteli – písemně
- Graf č. 3: Dostatečnost poskytnutých informací
- Graf č. 4: Účast rodičů na individuálních třídních schůzkách
- Graf č. 5a: Aktivita rodičů při organizaci – dnů otevřených dveří
- Graf č. 5b: Aktivita rodičů při organizaci – školních besídek
- Graf č. 5c: Aktivita rodičů při organizaci – školních výletů
- Graf č. 5d: Aktivita rodičů při organizaci – jiných akcí (trhy – Martinský, vánoční a velikonoční, akce klubu rodičů, školní ples, školní akademie, tvůrčí dílny pro děti a rodiče, karneval, ukázkové hodiny, tombola).
- Graf č. 6: Důležitost rodičů při organizaci školních akcí
- Graf č. 7a: Účast rodičů na dnech otevřených dveří
- Graf č. 7b: Účast rodičů na školních besídkách
- Graf č. 7c: Účast rodičů na školních výletech
- Graf č. 7d: Účast rodičů na netradičních akcích
- Graf č. 7e: Účast rodičů na jiných školních akcích (akce klubu rodičů, dramatický kroužek, školní akademie, školní ples, vánoční dílna, tvůrčí dílny pro rodiče a děti, dětský den, lampiónový průvod, závody na běžkách, karneval, ukázkové hodiny, vánoční tvoření).
- Graf č. 8: Možnost účasti rodičů při výuce
- Graf č. 9: Přínos účasti rodičů ve výuce

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 Funkce rodiny
- Příloha č. 2 Evropská práva rodičů
- Příloha č. 3 Sociální komunikace

Příloha č. 4 Nonverbální komunikace

Příloha č. 5 Cíle základního vzdělávání

Příloha č. 6 Seznam charakteristik profesí

Příloha č. 7 Klasifikace profesí

Příloha č. 8 Projekt – volně vložená

Příloha č. 9 Dotazník

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Kateřina Kociánová
Katedra:	Primární a preprimární pedagogiky
Vedoucí práce:	Doc. PaedDr. Miluše Rašková, Ph. D.
Rok obhajoby:	2012

Název práce:	Uplatnění spolupráce školy a rodiny na 1. stupni ZŠ
Název v angličtině:	Application of cooperation between school and family in the Primary school
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývá problematikou spolupráce a komunikace rodiny a školy. Teoretická část se zabývá objasněním základních pojmů a je východiskem pro dotazníkové šetření ve výzkumné části. Zjišťovány byly postoje rodičů a pedagogů k vzájemné kooperaci. Byl realizován ukázkový projekt se zapojením rodičů.
Klíčová slova:	rodina, rodičovství, výchova, komunikace, škola, učitelská profese, spolupráce, projekt, výzkum
Anotace v angličtině:	This dissertation is dealing with questions of cooperation and communication among families and schools. Theoretical part is about basic conceptions and it is resource for survey by questionnaire form in experimental part. There were found out the attitudes of parents and teachers for mutual cooperation. There was realized sample project with involvement of parents.
Klíčová slova v angličtině:	Family, parenthood, upbringing, communication, school, teacher's profession, cooperation, project, experiment
Přílohy vázané v práci:	Příloha č. 1 Funkce rodiny Příloha č. 2 Evropská práva rodičů Příloha č. 3 Sociální komunikace Příloha č. 4 Nonverbální komunikace Příloha č. 5 Cíle základního vzdělávání Příloha č. 6 Seznam charakteristik profesí Příloha č. 7 Klasifikace profesí Příloha č. 9 Dotazník
Rozsah práce:	86
Jazyk práce:	CZ